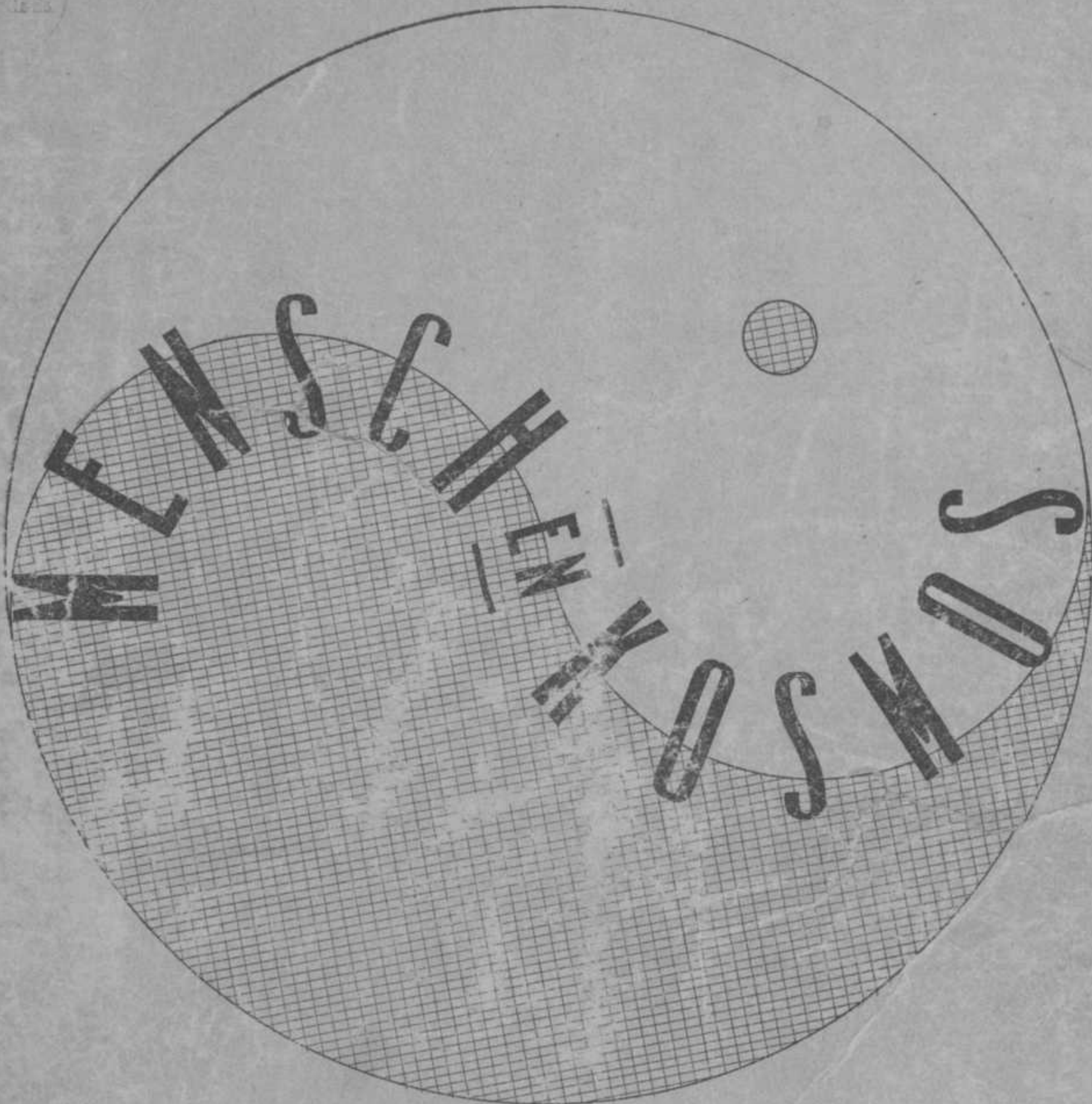
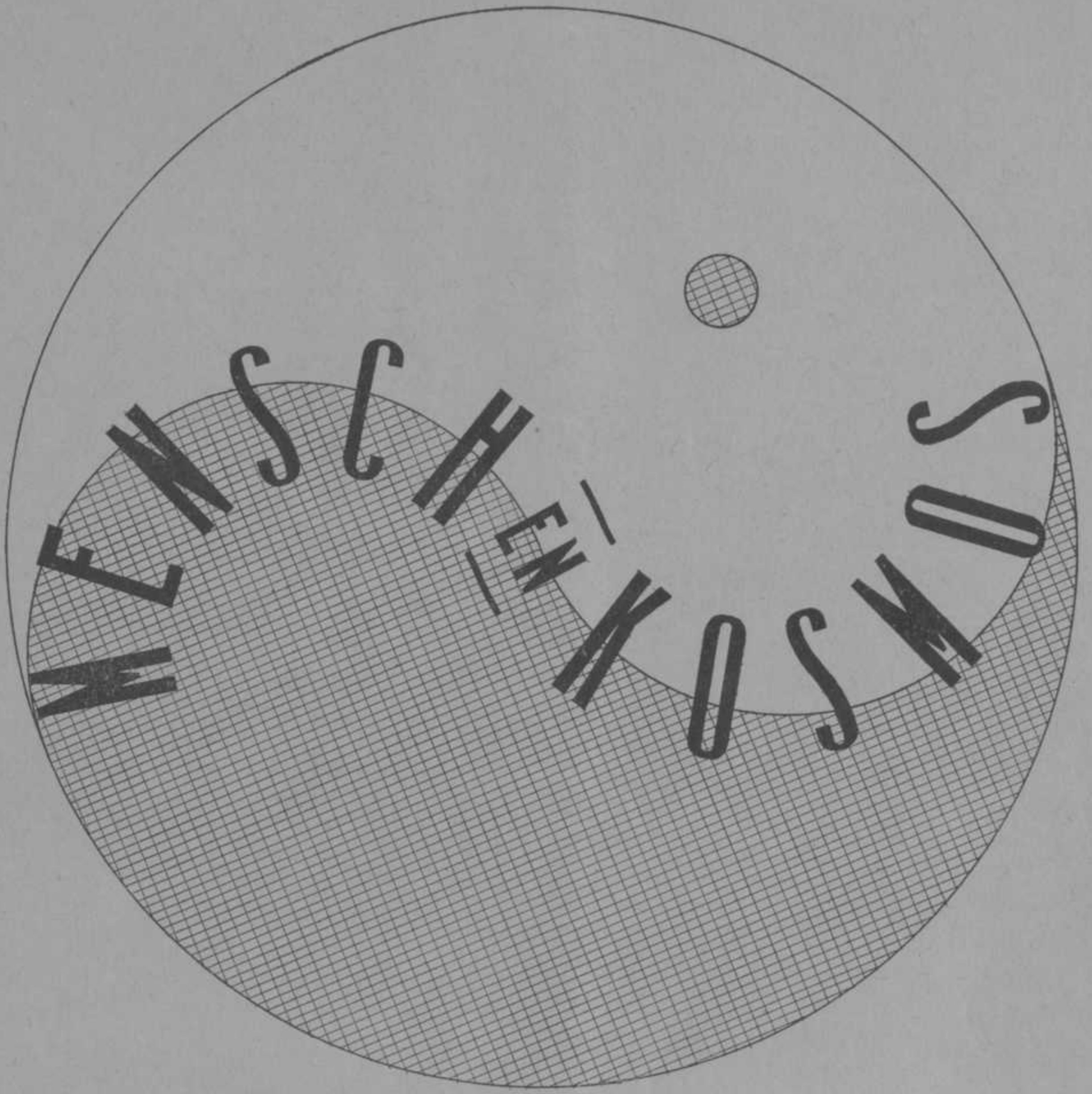
Maandblad voor Geestelijke Stroomingen
Eerste Jaargang 1937
Abonnementsprijs f 4,— per jaar Prijs per nummer . . . . . f 0,35

Uitgave: N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ. E. Kluwer - Deventer

Maandblad voor Geestelijke Stroomingen

Eerste Jaargang 1937
Abonnementsprijs f 4,— per jaar

Uitgave: N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ. E. Kluwer - Deventer

Ongevraagde copie moet voorzien zijn van porto voor eventueele terugzending.

Alle stukken voor de redactie bestemd, gelieve men te richten aan den Redacteur-Secretaris Drs. J. de Vries Jr., Rivierenlaan 102, Amsterdam (Z.).

De medewerkers zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

ADMINISTRATIE:

De abonnementsprijs bedraagt f 4,— voor Nederland, f 4,50 voor het buitenland, per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen aan de uitgeefster N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ. E. Kluwer, Deventer, Postrekening 2472. Abonnementen kunnen alleen genomen worden voor een geheelen jaargang.

Tenzij het abonnementsgeld vooruit is betaald, wordt hierover per quitantie beschikt met verhooging van 15 cent dispositiekosten.

Afzonderlijke nummers f 0,35.

Prijs advertentiën 20 cent per regel. Groote letters naar plaatsruimte. Bij abonnement belangrijk lager.

Alle mededeelingen de administratie betreffende, zooals abonnement, adreswijzigingen, betalingen, opgave van advertentiën, aanvragen proefnummers enz. moeten gericht worden aan N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ. E. Kluwer, Deventer.

In de rubriek vereenigingsnieuws bestaat gelegenheid voor vereenigingen op religieus en geestelijk gebied berichten omtrent hun bijeenkomsten te publiceeren. De prijs hiervan bedraagt 20 cent per regel.

Het vignet op den omslag stelt het symbool van het oudste Chineesche boek de „I Ging" voor, waarin de polariteit van den Kosmos, „Yang" als de bevruchtende, lichte en „Yin" als de bevruchte, donkere macht, tot uiting komt.

Bijdragen die binnenkort zullen worden opgenomen in „Mensch en Kosmos":

W. van Gorcum: Spiritisme. Dr. Juliette Binger: C. G. Jung en Martin Buber. T. Beishuizen: Beschouwingen over Eddasymboliek. J. A. Blok: Het bewegende licht. Dr. Herman Wolf: Droom en werkelijkheid. Dr. F. Johannsen: De oud-Germaansche heldensage in het licht der parapsychologie. Mr. Max Stibbe: Geert Groote. L. Hoyack: De ziel bij mensch en dier. Verslagen van de World Congress of Faiths; de Eranos-week te Ascona, het Theosofische Congres te Kopenhagen en de Philosophische Studieconferentie te Parijs.

No. 1 JUNI 1937

MENSCH EN KOSMOS

MAANDBLAD VOOR GEESTELIJKE STROOMINGEN

Proloog

Het wordt een gemeenplaats om te beweren, dat we in tijden van crisis, van overgang leven. Zoo langzamerhand is een ieder er wel van doordrongen, dat er veel van oude beproefde instellingen, gedachten, wereldbeschouwingen voor altijd zullen verdwijnen, voor zoover zich deze afbraak niet reeds thans heeft voltrokken.

Men kan het betreuren, dat een huis, dat men jaren lang bewoond heeft, zulke scheuren begint te vertoonen, dat men het moet verlaten. Er is iets van weemoedigheid in zulk een afscheid, vooral voor de ouderen. Men kan nu verschillende dingen doen. Men kan al treurende te zamen met het ineenstortende huis ten onder gaan of wel men kan uit louter opstandigheid „holbewoner" worden. Maar er is nog een andere weg.

Dit is de weg, die „Mensch en Kosmos" wil bewandelen. Namelijk te trachten een nieuw huis te bouwen. Daarbij zal veel van het oude materiaal dienst kunnen doen, maar het zal een nieuwe plaats krijgen. Zo'n nieuw huis wil „Mensch en Kosmos" worden. Het wil met groote gastvrijheid een iedereen ontvangen, die de regels van het gastrecht zal weten te eerbiedigen.

In het oude huis ontstond veel getwist uit misverstand, omdat de bewoners van de verschillende kamers zich angstvallig van elkaar verwijderd hielden en vergaten, dat ze toch allen kamers van éénzelfde huis bewoonden. In het nieuwe huis worden de gasten verzocht naast elkaar aan den disch des geestes plaats te nemen. De redactie zal zich bescheiden als gastheer op den achtergrond houden, maar er voor waken, dat de goede toon gehandhaafd blijft.

Daar bij de tafelgesprekken is dan gelegenheid om één van de allerhoogste deugden te beoefenen, dat is het *luisteren*. Immers het luisteren veronderstelt een eerlijke poging te doen den ander te begrijpen en niet het gesprek te verlagen tot een demonstratie van eigen voortreffelijkheden.

Misschien zal dan blijken, dat hoewel de munten van de geest verschillende stempels dragen, hun samenstelling minder uiteenloopt dan men oorspronkelijk bevroedde. Wellicht blijkt er zelfs goud onder de munten van den ander te schuilen.

Het is niet zoo, dat er pogingen gedaan kunnen worden om uit de baaierd van meeningen, gevoelens en gedachten een geordende wereldbeschouwing te construeeren. *Neen, op straffe van totale ondergang van de cultuur moet er een synthese groeien.* Dat wil tweeërlei zeggen:

Ten eerste moet er een innerlijke bereidheid tot synthese aanwezig zijn. Deze hangt af van eigen diepe wil tot objectiviteit en van de Boven-Menschelijke Genade, hoe men die ook wil noemen.

Ten tweede, indien wij er niet in slagen een nieuwe cultuur op te bouwen, is het leven niet meer waard geleefd te worden. De menschelijke existentie vindt haar rechtvaardiging in de Wil tot het Goede, Schoone en Rechtvaardige en zonder deze zal zij zichzelve vernietigen overeenkomstig den wensch van haar Schepper.

Hoe de basis van de nieuwe menschelijke existentie er uit zal zien, weet niemand. Hoogstens weten we hoe zij er *niet* uit zal zien. De tijden van oppervlakkig humanisme, dat is de onderschatting van de kracht der instincten, van rationalisatie, dat is overschatting van de draagwijdte van het verstand, van materialisme, dat is de ontkenning van fundamenteele rol van den geest, zijn voorbij.

Er zijn bevoorrechten, die de schemering van een nieuwe cultuur in deze duistere Walpurgisnacht hebben gezien. Maar de zon buiten ons zal ons niet verlichten en verwarmen, als ons diepste zelf in duisternis blijft gehuld door de starre korst, eeuwenlang gevormd door afval van het koude verstand.

Nimmer voelden wij ons zoo afgesneden van de kosmische stroom, die eens door ons heen ging. Met grooten moed, maar ook *vol beleid* dienen wij den weg naar den oorsprong te gaan. Want waar het beleid ontbreekt, zal de mensch als door een zondvloed weggevaagd worden. Reeds wast het water rondom ons en geheele volken dreigen meegesleurd te worden door de kolkingen, die ontstaan, daar waar bezinksels te onverhoeds worden opgeruimd.

Maar dan moet er ook een synthese komen tusschen wat verbrokkeld uiteen ligt. Wat beteekent differentiatie als deze niet door een wezenlijke binding der deelen, door een waarachtige integratie wordt gevolgd? Niets! ja minder dan niets, een groot gevaar! Indien niet een àlles doorstralend principe aan een levend iets ten grondslag ligt, bedreigen de deelen het geheel met den dood. In het geheel der menschheid mogen niet de dienende organen domineeren, maar moet een diep onder de oppervlakte-structuur levende Idee, een allesbezielende Grond, zich in rijke veelvoudigheid tot in de kleinste splinters van het Zijn openbaren, op straffe van ondergang.

Of inderdaad dit wonder zich zal voltrekken, weet niemand. Maar een iegelijk schiet tekort, indien hij niet diep in zichzelf afdaalt om in eerlijke openheid vragend te luisteren naar de eerste tonen van een melodie, die in rijpe volheid wellicht eens zal opklinken temidden van het oorverscheurend lawaai der woedende wereldmachten, het symbool van een infernale macht, die een laatste wanhoopspoging onderneemt den mensch van de verantwoording ten overstaan van zijn diepste Zelf af te houden.

DE REDACTIE.

Het Materialisme Overwonnen

door Prof. Dr. Hans Driesch (Leipzig)

Het theoretische materialisme geldt heden ten dage voor alle ernstige denkers als een overwonnen wereldbeschouwing, nadat het gedurende ongeveer 50 jaar de wetenschap en in een bijzonder duidelijken vorm ook de philosophie heeft beheerscht.

Dit materialisme kwam voor in twee verschillende vormen. De, ik zou willen zeggen grofste van beide, verbreid onder medici en natuuronderzoekers, beschouwde onze ervaringswereld zonder verder onderzoek als de „werkelijke" wereld en leerde vervolgens, dat *al* het gebeuren in de „natuur" te begrijpen was uit de wisselwerking tusschen de kleinste deeltjes der zg. *materie*, die men het beste kortweg als „de bewegelijke krachtdrager in de ruimte" definieeren kan. Ook het organische leven, ook de menschelijke handelingen, zou men op deze wijze kunnen begrijpen. Van den subjectieven kant van het leven, dus van het bewuste beleven, dat men toch niet goed kon ontkennen — men zou dan immers zichzelf ontkend hebben —, maakte men zich af door de merkwaardige leer van het psycho-physisch parallelisme: het bewuste beleven zou de mechaniek van de hersenen zijn „van den anderen kant gezien", net zooals men een kopje van buiten of van binnen kan bekijken, terwijl het toch altijd hetzelfde kopje is.

De fijnere vorm, de zg. „kritische", der natuuropvatting in kwestie gaf wel is waar toe, dat onze ervaringswereld slechts de *verschijning* is eener opzichzelf onbekende werkelijkheid: doch binnen het kader dezer verschijning, dus in de „natuur", zou toch *alles*, dus ook het organische en het menschelijke gedragen, *mechanisch*, d. w. z. als de wisselwerking tusschen de deelen der materie opgevat moeten worden.

Laten wij nu de motieven onderzoeken, die geleid hebben tot de overwinning van de materialistische wereldbeschouwing op de verschillende gebieden van het weten en laten wij beginnen met de *levenlooze* natuur: In de tweede helft der 19de eeuw was men er van overtuigd, dat natuur- en scheikunde tenslotte tot mechanische gebeurtenissen herleid zouden moeten worden, waarbij dan het woord „mechanisch" in *engeren* zin opgevat moet worden, dus in den zin van de zg. „klassieke" mechanica van Newton. De geheele materiëele wereld, inclusief de organismen, ja inclusief de handelende mensch, zou dan een groote automatische machinerie, een groot „mechanisch systeem" zijn. In hoeverre deze opvatting door de moderne biologie gewijzigd wordt, hebben wij pas in de tweede plaats toe te lichten. In haar strakheid en beperktheid is zij reeds binnen het kader der levenlooze natuur, dus binnen het raam der natuur- en scheikunde gewijzigd. Allereerst waren het de ervaringen op het gebied der electro-dynamica, die zich *niet* in het schema der klassieke mechanica lieten dringen. Later kwamen hier nog bij de resultaten der relativiteits-theorie, der kwantentheorie en der atoomphysica en steeds meer werd het kader der Newtonsche mechanica verbroken.

Deze ommekeer in de opvattingen betreft echter, hoe belangrijk zij ook is, toch *niet* het alleressentiëelste punt der oude mechanische physica. Men stond nog steeds op het standpunt, dat het gebeuren binnen het kader der *levenlooze* natuur uit louter „afzonderlijke werkingen" samengesteld was, die plaats vinden tusschen de kleinste deeltjes der materie. Men hield vol, dat een „summenhafte" opvatting der gebeurtenissen in de levenlooze natuur mogelijk was, nl. één, waarbij al het gebeuren op één wijze afgeleid kon worden uit de gegeven materiëele structuur van een systeem en uit de uiteindelijke wet van werkingen tusschen de deelen der materie. In deze *uitgebreide* beteekenis *bleef* de physica dus „mechanistisch". Enkele, evenwel niet vele natuurkundigen in onze dagen hebben weliswaar gemeend te moeten breken met de opvatting der strikte bepaaldheid, dus met het zg. determinisme van het gebeuren, en wel op grond van de ontdekking van Heisenberg, dat men van een electron òf alleen de ligging òf alleen de snelheid kon bepalen, doch niet beide tegelijk. Deze physici kennen aan het electron een ziel en een vrijen wil toe. Dat zou inderdaad een zeer fundamenteele wijziging der opvattingen zijn.

Het meerendeel der physici is het er evenwel toch over eens, dat het principe van het determinisme niet opgegeven behoeft te worden, dat het alleen maar gaat om een vraag van de practische bepaal*baarheid*, doch niet om één van het objectieve bepaald *zijn*.

Werkelijk fundamenteel is nu echter de breuk in de opvattingen aangaande de leer der levende natuur, dus in het kader der biologie geweest, en wel is het hier het zg. „vitalisme", beter, de leer van de *autonomie van het levende*, die weer het hoofd heeft opgestoken.

De leer van de *autonome wetmatigheid* van al wat leeft, beweert, dat het organische zich in geen geval schikt in een mechanische „ontleding", waarbij het woord „mechanisch", ditmaal in den *ruimsten* zin van het woord, dus niet alleen in den beperkten zin van de klassieke mechanica, opgevat moet worden.

Deze leer zegt, dat het *niet* mogelijk is, het organische gebeuren te begrijpen, wanneer men slechts de materiëele structuur van een organischen vorm en de elementaire wet der werkingen tusschen de deelen der materie kent. Zij introduceert krachten, die *in* het gebeuren der materie ingrijpen. En deze opvatting nu is het, die omstreeks 1900 haar zegetocht is begonnen. Men denke echter niet, dat alle biologen op het oogenblik uitgesproken vitalisten zijn; doch de toestand is toch zeker zoo, dat elke kritische onderzoeker op het gebied der biologie toegeeft, dat hij in elk geval op het oogenblik het organische gebeuren *niet* kan verklaren, dat hij een zeker x als de grens van het verklaarbare toegeeft, al laat hij het aan de philosophen over, iets positiefs over dit x te zeggen.

Op twee verschillende gebieden der biologie is de breuk met de mechanica een feit geworden, op het gebied der individueele morphologie en op het gebied der afstammingsleer.

In het kader der leer van de *individueele* morphologie waren het nl. de experimenteele embryologie en de leer van de regeneratie, die de breuk met de mechanistische opvatting der levensverrichtingen bepaalden. Wanneer men bv. bij de jonge uit twee of vier cellen bestaande kiem, de cellen van elkaar kon scheiden, terwijl zij zich dan toch telkens tot een *volkomen* organisme en niet bv. tot brokstukken daarvan ontwikkelden, was het toch onmogelijk, zich een gegeven materiëele structuur voor te stellen, op grond waarvan zulk een gebeuren, veroorzaakt enkel en alleen door wisselwerking tusschen de laatste elementen der materie, wel begrijpelijk zou kunnen zijn. En er kwamen verdere onderzoekingsresultaten bij: In het acht-cellige stadium van de kiem kon men de afzonderlijke cellen der kiem van plaats laten verwisselen, zonder die ontwikkeling van het geheele organisme te schaden.

Juist deze *willekeur* bij het experimenteeren, die toch het normale resultaat van het proces *niet* in gevaar bracht, was het, die de mogelijkheid van een machine als grondslag van het morphologisch proces uitsloot. En dan de *regeneratie-processen*: geheel willekeurig kon men de volgroeide lichamen van bepaalde lagere organismen doorsnijden, steeds weer verkreeg men uit de zoo gevormde brokstukken het geheele organisme in verkleinde afmetingen, doordat het materiaal der brokstukken zijn structuur tot een nieuw geheel vervormde. Ook hier was het weer het *willekeurige* in het wezen van het experiment dat een mechanische theorie onmogelijk maakte. Een machine blijft nu eenmaal niet, wat zij was, wanneer men er willekeurige deelen afneemt of haar deelen willekeurig verplaatst. Hier bleef echter het prestatievermogen van de experimenteel gevormde brokstukken van een embryo of van een volwassen dier hetzelfde ondanks willekeurige verminking. *Dus kan hier geen kwestie van een machine zijn.*

Wij spraken er over, dat nog op een ander gebied der biologische wetenschap, op het gebied der afstammingsleer, de breuk met de mechanistische opvatting is voltrokken. Men mag de algemeene leer der afstamming niet verwarren met den specialen vorm, dien Darwin aan deze leer heeft gegeven, een verwarring, die helaas maar al te veel voorkomt. Darwin leerde ons, zooals bekend is, dat grondslag van de gedaanteverandering der vormen in den loop der geologische geschiedenis de zg. toevallige mutatie is. Uit de menigte der door toevallige mutatie ontstane vormveranderingen zou dan de „natuurlijke teeltkeuze in den strijd om het bestaan" die individuen zooals een kweeker uitzoeken, die toevallig het best aan de heerschende levensomstandigheden aangepast waren. Men noemde dat de „survival of the fittest". Darwins leer werd uitgedacht in den bloeitijd van de materialistische wereldbeschouwing. Zij werd algemeen aanvaard, omdat zij met deze opvatting overeenstemde. Men meende, en met recht, dat zij de *eenige* mogelijkheid was, de menigte der organische vormen in haar ontstaan *mechanisch* te doen begrijpen, want zij verwierp immers iedere gedachte aan een plan, een bedoeling binnen het kader van het proces der afstamming. Zij proclameerde het *toeval* als den eenigen grondslag van dit gebeuren en dat was het juist, wat de mechanistische opvatting van noode had. Men had een vaag vermoeden, dat met de verwerping van het Darwinisme de mechanistische wereldbeschouwing in het algemeen gevaar liep.

Maar reeds enkele jaren na het verschijnen van het hoofdwerk van Darwin, nauwkeuriger, ongeveer sinds 1890, kwamen er steeds meer stemmen op, die zeiden, dat het verklarende element in de leer van de toevallige mutatie met de daarop volgende teeltkeuze wel zeer problematisch was. *Gustav Wolff* was de belangrijkste vertegenwoordiger van deze leer. Heden ten dage mogen wij wel zeggen, dat geen enkele kritische bioloog den vorm, dien Darwin aan de afstammingstheorie gegeven heeft, meer voor juist houdt. Omdat nu deze vorm, zooals gezegd, de eenig mogelijke is, waarin het evolutieproces mechanisch kan worden begrepen, zoo volgt hieruit, dat met den val van het Darwinisme het mechanisme op biologisch gebied voor de tweede maal ten val werd gebracht. En wij mogen samenvattend zeggen, dat zoowel op het terrein van de persoonlijke als op het terrein van de bovenpersoonlijke biologie de mechanistische opvatting door de vitalistische is vervangen.

(Slot in het volgend nummer)

Het Eranos-Centrum in Ascona.

In Ascona, schoon gelegen aan het Lago Maggiore, nog juist in Zwitserland in het kanton Tessin vlak bij de Italiaansche grens bevindt zich de „Casa Gabriella" van mevrouw *Olga Fröbe-Kapteyn.* Reeds sedert jaren is hier een geestelijk centrum gegroeid, waarvan de beteekenis voor de Europeesche cultuur niet licht onderschat kan worden. Aanvankelijk bescheiden van opzet en plaats van ontmoeting voor de eerste speurders naar synthetische krachten, waarbij geen eischen wat vakmanschap betreft, werden gesteld, is mevrouw Fröbe er in geslaagd de eminentste geleerden van Europa er toe te brengen naar Ascona te komen en in contact te komen met hun collega's uit andere landen en andere domeinen van den geest.

Prof. C. G. Jung, aanvankelijk sceptisch, vond hier een bevestiging van zijn theorie van het algemeene onderbewustzijn, toen bleek, dat ondanks verschil van aard en scholing, uit het tezamen zijn een eenheid kon opbloeien, waarvan de schoonste vruchten wellicht reeds nu in Europa worden geplukt. De hooge geestelijke spanning, die in Ascona heerscht, roert hen, die daar te zamen zijn, zoo tot in den grond van hun existentie, dat hieruit vormende krachten wel *moeten* geboren worden.

Hoewel de hoogste eischen worden gesteld aan den vakman, die een onderwerp uit zijn gebied behandelt, voelt de leek, die niet geduld, maar gevraagd wordt aanwezig te willen zijn, zich niet buitengesloten. Integendeel de merkwaardige atmosfeer, die op de Eranos-Tagungen heerscht, sluit niemand buiten, die niet buiten *wil* blijven.

Met het woord „Eranos" is bedoeld uitdrukking te geven aan de gedachte, dat hier een ieder zich aan den disch des geestes schaart, met medebrengen van eigen ervaringen, gevoelens en gedachten. Vaak blijkt dan het eigene een bijzondere manifestatie van het algemeene . . .

„Begegnungstätte für Ost und West" heet het in het prospectus. Dat wil zeggen een nieuwe synthese kan niet groeien zonder dat het Oosten en Westen bevruchtend op elkaar inwerken. Geen van beide behoeft het eigene te loor te doen gaan, mag dit ook niet op straffe van ondergang, aldus *Jung* in zijn inleiding tot „Das Geheimnis der goldenen Blüte". Maar het Westen is bezig de blik „naar binnen" te richten — waarvan het verschijnen van dit tijdschrift ook een symptoom is — en kan daarbij de groote wijsheid van het Oosten niet missen.

Wat de oorzaak is van het vruchtbare contact, dat hier plaats vindt? Dat de behoefte naar synthese „in den tijd" ligt, verklaart nog niet, dat juist *hier* de uitwisseling van geestelijke waarden zoo vruchtbaar is. Eén ding is zeker, de charmante persoonlijkheid van mevrouw Fröbe is de ziel van de organisatie. Zij heeft dit centrum geschapen toen noch maar weinigen bevroedden, dat synthese tusschen zulke uiteenloopende elementen, gelijk in Ascona aanwezig, mogelijk zou zijn. Wie zulk een zuiver aanvoelingsvermogen heeft, en er zoo in slaagt het natuurlijke scepticisme van geleerden te overwinnen om deze hier bijeen te brengen met zulk een prachtig resultaat, heeft recht op onze bewondering. Maar ten slotte heeft mevrouw Fröbe deze nauwelijks noodig, daar de schoonste bevrediging toch niet ligt in de subjectieve bewondering, maar in de haast tastbare resultaten, die zij in Ascona heeft bereikt.

Het Wonder

door Frank de Vries

Het Voorste Legioen, het bekende tooneelstuk van Emmet Lavery, dat met zulk groot succes werd opgevoerd door het Centraal Tooneel, eindigt met een wonder. Een volkomen verlamd kind, dat door de geneesheeren was opgegeven en zich in een wagentje moet verplaatsen, slaagt er in na heftige religieuze ontroering, enkele stappen te doen, maar valt dan volkomen uitgeput neer. Niemand had gedacht, dat het kind ooit meer een voet zou kunnen bewegen, maar het niet te breken geloof van den jongen, dat hij er eens in zou slagen, naar het altaar, zelf, zonder hulp, te kunnen gaan, gaf hem de kracht om uit het wagentje, waarin hij onmachtig zat, te komen en te loopen . . .

Het wonder heeft den mensch van alle tijden geboeid. De moderne mensch geheel opgegroeid in een sfeer van verstandelijkheid en misschien daardoor de werkelijkheid waarnemende als een nauwkeurig sluitend mechanisme, waarin elke storing een aanwijsbare oorzaak heeft, staat wat vreemd tegenover het wonder. Hij heeft wel eens vernomen van de onbepaaldheid of liever onbepaalbaarheid van de verschijnselen, waarop de physicus is gestooten, maar hij troost zich dan maar met het feit, dat deze onbepaalbaarheid niet of althans nauwelijks geldt voor de verschijnselen, waarmede hij te maken heeft.

Voor den „nuchteren" mensch geldt niet alleen het niets voor niets, maar ook het „niets door niets". Wie er anders over denkt, wordt de eerste maal, dat men dit bemerkt, hevig belachelijk gemaakt, om een tweede maal gecatalogiseerd als „type" of „onschuldige idioot" meestal toch maar aanvaard te worden, als hij het tenminste niet al te bont maakt. De moderne mensch heeft behoefte aan veiligheid. Deze behoefte aan geestelijke veiligheid is zeer intens. Hij is er zich natuurlijk niet van bewust, dat naar mate deze behoefte intenser is, hij onbewust dieper ondergraven is en deze geheele bewuste veiligheidsmanoeuvre de laatste wanhopige poging is om aan de ter verantwoording roeping van het onderbewustzijn te ontkomen.

De afwijzing van het wonder zonder meer, zonder diepe bezinning op het wonder, getuigt van eenzelfde dogmatische, bevangen mentaliteit als de onmiddellijke aanvaarding van het wonder zelf. Want het omgekeerde is evenzeer waar. Wie zich zonder te bezinnen op het wonder en zijn verhouding tot wat wij het „vanzelf" zouden kunnen noemen, vóór het bestaan van het wonder uitspreekt, getuigt van eenzelfde onredelijke vooringenomenheid, als degene, die het zonder meer afwijst.

De afwijzing van het wonder heeft soms een schijnbaar redelijken grond. De reden hiervan lijkt mij deze. Reeds in de onmiddellijke beleving van de werkelijkheid als „regelmaat" ligt een bekoring, die kosmisch van aard kan zijn. Er zijn lieden, die ongevoelig zijn voor de schoonheid van de regelmaat, van het rhythme beter gezegd, waarmede b.v. uit het zaad de plant groeit, bloeit en vergaat.

Zij behoeven scherpere prikkels om getroffen te worden door de schoonheid van de werkelijkheid. Zij behoeven het wonder om te kunnen zien. Voor het „alledaagsche" zijn hun geestesoogen gesloten. Ziedaar een categorie, die dwepende met het wonder, slechts bewijs levert van eigen afgestompt zijn.

Zij behoeven „helderziendheid" om helder te kunnen zien, telekinese om te kunnen tasten. Het lichaam is hen zoo weinig vergeestelijkt, dat zij uittreding aanvaarden om zich er van te overtuigen, hoe onstoffelijk de ziel is. Zij vragen naar het para-normale, omdat het normale hun te alledaagsch is. Toch kon het wel eens zoo zijn, dat het meest alledaagsche, natuurlijke, normale het grootste wonder was.

Want het wonder in de eigenlijke beteekenis van het woord is niet aan uiterlijkheden gehecht. Het wonder is een innerlijke ontroering, die ontstaat van binnen uit, die niet gehecht behoeft te zijn aan welke uiterlijkheid ook. Voor de innerlijke verwondering is een grashalm een even groot wonder als een voorspellende droom. Maar voor haar is de voorspellende droom niet wonderlijker dan de grashalm.

Uit afkeer van deze mentaliteit wordt het wonder dan vaak afgewezen.

De innerlijke verwondering is één der hoogste menschelijke goederen. Geworpen in de sleur van de alledaagschheid (Heidegger) is het de doorbraak van het kosmisch besef. Het is een ontroering, die kan ontvonkt worden aan de randen van het menschelijke bewustzijn door het waarnemen van een wonder, maar evengoed door het waarnemen van het „vanzelf", en evenzeer door het „niets". Hoe minder „aanleiding" voor het ontstaan van de verwondering „noodig" is, des te meer vergeestelijkt is de verwonderde.

Meestal zelfs blijft de verwondering in zijn gang van de peripherie naar het centrum ergens hangen, omdat men vergeet tijdens de verwondering zich af te sluiten tegen de opnieuw toestroomende impulsen van de werkelijkheid, die de verwondering stuiten.

Zoo is ten slotte het wonder niets dan de veruiterlijking van de verwondering. De verwondering zelf is een wonder. Van de verwondering zelf uit gezien is de niet-verwondering eigenlijk verbazingwekkend. Want dit is het m.i. waartoe de mensch van het heden weer moet geraken, zich er over te verwonderen, dat hij zich niet meer verwondert. Het uiterlijke wonder zal daartoe zeker een functie hebben. Men kan niet verlangen, dat de verwondering oorsprongsloos uit zich zelf zal opstijgen bij den door het wereldsche rumoer verdoofden mensch. Het uiterlijke wonder zal de oorsprong worden van de verwondering. Maar men dient te beseffen, dat deze psychologische noodzakelijkheid een *bittere* noodzakelijkheid is.

Want het grootste wonder ligt niet buiten, maar binnen ons zelf. Het is de verwondering zelf. En deze is zuiverder naarmate de uiterlijkheid er minder deel aan heeft.

Het eigenlijke van deze verwondering is de ontdekking van het nieuwe, hetzij, dat den verwonderde iets geheel nieuws geopenbaard wordt, hetzij, dat iets bekends onder een geheel nieuw aspect verschijnt. Dit nieuws is dan niet zoo, dat bij iets bekends, iets ouds, een dosis nieuws is gevoegd, maar het nieuwe is geheel nieuw, is totaal verrassend. Des te grooter de verwondering, des te intenser wordt de nieuwheid beleefd.

Door de verwondering ontstaat het kunstwerk, door de verwondering ontstaat de kennis, door de verwondering wordt de nieuwe mensch geboren. Want in de verwondering ligt de scheppingskracht. Men zou met een variant op het bekende Goethe's „Im Anfang war die Tat" kunnen zeggen, in den aanvang was er verwondering. Het verbaast ons niet, dat uit de verwondering de schoonste kunstwerken ontstaan. Een kunstwerk is geheel een wonder. Zou het ons dan onmogelijk zijn, dat uit de verwondering een nieuwe mensch geboren kan worden, die het verkeerde, ziekelijke en verziekte, dat hem eigen was van zich afwerpt. Kan door de verwondering de blinde niet ziende, de doove niet hoorende worden?

Vervolg op pag. 6.

Het Tibetaansche Doodenboek

door Dr. Herman Wolf

De Bardo Tödol of het Tibetaansche Doodenboek, dat men het best met het even oude Egyptische Doodenboek kan vergelijken is door *Rigzin*, die als reïncarnatie geldt van Paruna Sambhara, den stichter van het Lamaïsme, (die in ongeveer 800 het Boeddhisme naar Tibet bracht), terug gevonden. Het is in onze dagen in het Engelsch vertaald door den Tibetaanschen geleerde, den *Lama Kazi Dawa-Samdup*, eertijds lector aan de universiteit te Calcutta en in 1927 uitgegeven door *Prof. Evans Wentz* te Oxford, die jarenlang in Tibet heeft vertoefd en het van een voortreffelijk commentaar heeft voorzien. In 1935 is het in 't Duitsch te Zürich verschenen in een vertaling van *Goepfert-March* en door *C. G. Jung* met een inleiding voorzien, welke bewijst dat Jung ten volle de groote beteekenis van dit werk beseft.

De methode, die de Bardo Tödol toepast kan men vergelijken met die van de zielemissen der Katholieken. Men zou het boek een „Baedeker voor de reis in het Hiernamaals" kunnen noemen. De tekst van den B. T. moet den stervende klaar en duidelijk in het oor worden gefluisterd. De stervende wordt bij zijn naam genoemd en drie of zeven maal wordt herhaald wat men hem als raad mee op weg geeft. De eigenlijke tekst begint daar waar het fijnstoffelijk (astraal) lichaam zich losmaakt van het grofstoffelijke. Het bewustzijns-beginsel moet nu op een ander plan worden geheven; het vleeschelijk lichaam kan immers thans niet meer met zijn begeerten tusschenbeide komen; het bewustzijn krijgt nu gelegenheid bliksemvlug zich zelf a. h. w. van boven of van buiten te beschouwen en volgens zijn waarde de toetsen. De mensch wordt door zich zelf gewogen op het oogenblik van de groote choc na het uitblazen van den laatsten ademtocht. Het bewustzijn is echter in het algemeen te zwak om deze choc te verdragen: men valt flauw; na drie en een halve dag ontwaakt men uit de bewusteloosheid, gelijk men uit den droom ontwaakt. — Om het nu volgende psychische proces te begrijpen moet men weten, welke de metaphysische achtergrond van de Bardo Tödol is:

1. Alle mogelijke toestanden en situaties van het bestaan in „Sansara", het eeuwige rondwentelende wiel der geboorten, alle hemelen en hellen zijn niets anders dan verschijnselen, fenomenen.
2. Alle verschijnselen zijn vergankelijk, onwerkelijk, bedriegelijk; zij bestaan slechts in de ziel van hem, die vertoeft in den kringloop der geboorten en ze daarin waarneemt.
3. Er bestaan in waarheid nergens wezens als goden, geesten, demonen — dit zijn allen verschijnselen, die afhangen van een oorzaak.
4. Zoolang deze oorzaak niet is weggenomen door inzicht, verlichting, zal op elke dood een nieuwe geboorte volgen, zonder ophouden.
5. De toestand na den dood is niets anders dan de voortzetting der fenomenale existentie in de wereld der karmische drogbeelden.
6. De aard van dit bestaan tusschen dood en nieuwe geboorte wordt bepaald door en is afhankelijk van voorafgaande handelingen.

Psychologisch gesproken, zegt Evans Wentz, is het een voortgezette droomtoestand in dat, wat men de vierde dimensie zou kunnen noemen, vol van hallucinaties en visioenen, die onmiddellijk verband houden met den zielstoestand en de levenshouding van den gestorvene; hemelsche als hij een goed en helsche als hij een slecht karma heeft.

Wanneer geen onmiddellijke verlichting plaats vindt is wedergeboorte in de Bardo-wereld onvermijdelijk. Deze Bardo-wereld is gelijk aan die van de Hades of de tusschentoestand.

Deze verlichting, dit hoogste inzicht is het gevolg van bewust-wording van de onwerkelijkheid dezer wereld der karmische drogbeelden van Sansara.

Ik geeft nu fragmenten van den tekst zelve:

Het Bardo-lichaam en zijn bovennormale vermogens.

O Edelgeborene, luister goed en bewaar dit in uw hart: geboorte in de wereld der Hel, in de wereld der Dewa (goden) en in dit Bardo-lichaam is van boven-normalen aard.

Inderdaad, toen gij de stralingen van de vreedzamen en toornigen in Tschönyid Bardo [1]) hebt ervaren, maar niet in staat was ze te herkennen, zijt ge gedurende drie en een halve dag in angst en bewusteloosheid geraakt, na uw verscheiden en toen ge na uw bewusteloosheid weer tot u zelve kwaamt moet het-Inzicht-Hebbende in u zijn opgestaan en als een (astraal) lichaam, dat op het vroegere lijkt, uit u zijn te voorschijn gesprongen....

Dat stralende lichaam... is ook met zekere teekens en mogelijkheden tot vervolmaking behept, gelijk wezens van hoogere bestemming deze bezitten. *Dit lichaam, door uit een wensch geboren is een gedachte-vorm, een hallucinatie en heet wensch-lichaam.*

Tegen den tijd dat ge als Dewa (engel) moet worden geboren, verschijnen u visioenen uit de Dewa-wereld, evenzoo verschijnt u waar ge ook geboren zult worden een visioen van de daaraan correspondeerende plaats...

Volg nu niet de visioenen, die u verschijnen; laat u niet door hen aantrekken, wees niet zwak; wanneer ge door zwakte ze lief krijgt moet ge (....) zwerven en pijn lijden....

Tot voor korten tijd waart ge niet in staat de Tschönyid Bardo te onderkennen en hebt ge zoover naar beneden moeten afdalen; wanneer ge u nu aan de werkelijke waarheid vastklampt en u op den toestand van het niet-doen en niet-vast-grijpen concentreert (...) dan zult ge de bevrijding bereiken zonder inde poorten van den schoot weer behoeven in te gaan.

De toestand waarin ge u thans bevindt is een bewijs er voor dat ge gestorven zijt en in de Bardo (= Hades) zwerft.

Handel zoo dat ge dit weet, herinner u de leeringen.

Ge zijt in staat met uw wensch-lichaam overal op elke plaats te verschijnen waar ge ook zijn wilt. Gij kunt al de krachten, die ge wenscht, manifesteeren, weet dit en bidt tot uw goeroe (geestelijk leider).

Gij ziet uw verwanten en spreekt tot hen, maar ge ontvangt geen antwoord; als ge hen en uw familie ziet weenen, denkt ge: ik ben dood, wat moet ik doen; ge voelt diepe ellende gelijk een visch, die uit het water op heete kolen wordt geworpen. Zulk een ellendige toestand beleeft ge nu; maar dit baat u niet; als ge een goddelijke goeroe bezit bidt tot hem; bidt tot de schutsgodin, de barmhartige. Ook wanneer ge aan uw familie hangt, zal u dat niet helpen; dus klamp u niet aan hem vast, dan zult ge geen verdriet, schrik en afgrijzen kennen.....

[Er wordt dan gezegd, dat het verblijf in den tusschentoestand ongeveer 49 dagen duurt en dat er een grijs, schemergelijk licht heerscht zoowel des nachts als overdag]. De wind van het karma zal u her-en-derwaarts drijven met vreeselijke stooten, maar vrees niets. *Het is uw eigen drog-*

[1]) De Tschönyid Bardo is de tusschentoestand, waarin men tot het inzicht komt, dat men gestorven is en waarin het leven als een droom verder gaat; in dien droom weerspiegelen zich gedurende zeven dagen de goede affecten als vreedzame goden en de slechte als toornige goden.

beeld. Dikke afgrijselijke duisternis is voortdurend vóór u en midden uit deze hoort ge kreten, die u schrik aanjagen, zooals: sla toe, sla dood. Wees er niet bang voor. In andere gevallen, bij menschen die veel slecht Karma met zich mee dragen, stooten karmisch ontstane vleeschetende demonen, die verschillende wapens dragen den roep uit: sla toe, sla dood en ze maken een ontzettend lawaai.

Ze komen op iemand af en alsof ze om het hardst loopen om iemand het eerst te pakken. Ook zijn er schemerachtige drogbeelden, alsof men door verschrikkelijke roofdieren achtervolgd wordt. Sneeuw, regen, windstooten, duisternis en hallucinaties, alsof men door veel menschen achtervolgd wordt, ook geluid van bergen die ineenvallen en toornig schuimende zeeën, geloei van vuur en plotseling opstekende winden.

Wanneer deze klanken komen, vlucht men verschrikt weg naar alle richtingen. Maar de weg is door drie vreeselijke afgronden versperd, een witte, een zwarte, en een roode. Ze zijn afgrijselijk diep en het is alsof men er in valt. Maar, *het zijn in werkelijkheid geen afgronden: het zijn toorn, wellust en domheid*. [Dan wordt weer de raad gegeven te bidden en de barmhartige aan te roepen].

De beteekenis van het karma.

Anderen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt en zich met ernst aan de godsdienst hebben gewijd, beleven verscheiden verrukkelijke vreugden: geluk en welzijn in hooge mate. Maar die klasse van neutrale wezens, die zich niet verdienstelijk heeft gemaakt, maar evenmin slecht karma heeft verworven, beleeft noch vreugde noch leed, maar een soort kleurlooze onverschillige stupiditeit. O, edelgeborene, wat u ook op deze wijze overkome, wat voor verrukkelijke vreugden ge ook moogt beleven, laat u niet door hen aantrekken, wees niet verzot op hen, zie van elk dwaas verlangen af.

Dit zijn kenteekenen van het rondzwerven in den tusschentoestand met het astraallichaam. Ge ziet uw eigen huis en de bedienden, de familie en uw lijk en ge denkt: nu ben ik dood, wat moet ik doen en bezwaard door een groot verdriet komt de gedachte in u op: ach wat zou ik er niet voor over hebben om een lichaam te bezitten. En aldus denkende gaat ge een lichaam zoeken. Ge zoudt weliswaar in uw lichaam negen maal weer kunnen ingaan, maar gedurende den langen tijd, dien ge in den tusschen-toestand hebt vertoefd, is het bevroren, als het winter is en vergaan, als het zomer is; of anders hebben uw familieleden het verbrand of in het water geworpen of het aan de vogels en roofdieren gegeven. Omdat ge dus geen plaats hebt om in te gaan, zijt ge ontevreden en hebt ge het gevoel alsof ge in spleten en reten tusschen rotsen en steenblokken geperst wordt. Het beleven van zoo'n ellende geschiedt in den tusschen-toestand als men naar wedergeboorte zoekt. Wanneer ge een lichaam vindt zult ge toch niets dan narigheid beleven. Geef den wensch naar een lichaam prijs en sta uw geest toe te blijven in den toestand van resignatie en handel aldus, dat ge er in vertoeven kunt.

Alle lijden vindt dus zijn oorsprong in het eigen karma: Wanneer de gestorvene niet bidt, dan komt de goede beschermgeest (genius), die tegelijk met hem is geboren en telt de goede daden met witte kiezelsteenen na en ook de booze beschermgeest zal komen en de slechte met zwarte steenen natellen. Daarna komt de god des doods en toont hem den spiegel van het karma en hij ziet dan in den spiegel elke goede en slechte daad weerspiegeld. Daarna wordt door de furiën een touw om zijn nek geworpen en het hart uit zijn lichaam genomen, de hersenen worden leeg gezogen, het bloed wordt gedronken en aan de beenderen wordt geknaagd . . . Maar wees niet bang, heb geen vrees, want uw lichaam is een astraallichaam en kan niet sterven zelfs al wordt het onthoofd en gevierendeeld. Die doodsgoden zijn uw eigen hallucinaties; uw wensch-lichaam is een lichaam van passies en dus leeg. Leegte kan leegte niets aandoen. Als we van onze eigen hallucinaties afzien, zijn er buiten ons in werkelijkheid geen dingen als doodsgoden, of goden of demonen; handel aldus dat ge dit inziet.

Een uitspraak, waarvan de waarheid kan worden toegepast is: in één oogenblik van den tijd wordt een duidelijk onderscheid gemaakt; in één oogenblik van den tijd wordt volkomen verheldering bereikt . . . .

Evenals *Plato* in het tiende boek van den „Staat" in den Hades de verschillende helden een lichaam voor hun volgende leven laat kiezen, zoo kan volgens de Bardo Tödol door de bovennormale kennis van het vooraf-weten de gestorvene alle plaatsen der geboorte achteenvolgens leeren kennen. Hij kan nu door het hooger bewustzijns-beginsel òf in een zuiver Boeddha-rijk òf in de onreine poort van een schoot ingaan.

Het eerste is natuurlijk volgens den schrijver van den B.T. het beste en meest verkieselijke.

Het Wonder: vervolg van pag. 4

Wie streng afwijst, keert het wonder, want hij smoort de verwondering. De verwondering is het volstrekt openen. Een zich open stellen is het zuiverste vertrouwen. Wie zich open stelt zal zich verwonderen. En wie zich verwondert, zal het wonder geopenbaard worden. Zoo gezien is niet het wonder primair, maar de verwondering. Het wonder is niet de abrupte verstoring van den regelmatigen gang van een werkelijkheid, waarover men zich dan verwondert, maar het wonder is scheppende ontvouwing van een werkelijkheid, die haar uitgangspunt in de verwondering zelf vindt. Of dit wonder nu een muziekstuk, een schilderij of de genezing van een chronische ziekte is, is van bijkomstige beteekenis. Het ontstaat niet transcendent, maar immanent.

Alleen voor hem, die slechts uiterlijk waarneemt, is het wonder de „verstoring" van diepere oorsprong. Voor hen, die, de verwondering als scheppende kracht zien, is het wonder het product van die scheppende verwondering zelf en is geen verstoring van een regelmatige afwikkelende werkelijkheid, maar *ontstaat de werkelijkheid juist uit die verwondering zelf*, doordat zij als het ware zich zelf in verwondering bewust werd.

Krishnamurti: vervolg van pag. 10

Inderdaad, indien niets de realiseering der tegenwoordig bestaande mogelijkheden voor een juiste relatie tusschen mensch, natuur en medemensch zoozeer in den weg staat als het ik-bewustzijn met zijn verdediging van zichzelf en aggressie tegen anderen, dan moet de bevrijding van deze illusie de meest practische weg zijn tot regeneratie van individu en gemeenschap en hangt 't van ieder zelf af, of hij zijn deel zal bijdragen tot versterking van dezen circulus salutaris en tot bevestiging van de uitspraak „The most practical man in the world is the liberated man, because he has discovered the true value of all things."

LITERATUUR.

O.a. 1. Star-bulletin 1930—'33.
2. Krishnamurti „Life in freedom".
3. „ „Van Waarheid en Leven".
4. „ Diverse toespraken 1934—'36.
5. Lily Heber „Krishnamurti, the man and his message".
6. „ „Krishnamurti and the world-crisis".
(„Star Publishung Trust" Reelaan 10, Den Dolder.)

Wezen en Ontwikkeling der Anthroposophie

door Sigismund von Gleich

In den loop van de 19e eeuw traden in het geestelijk leven van Europa verschijnselen naar voren, die er duidelijk op wezen, dat de spiritueele wereld, die gedurende langen tijd voor de ervaring van de menschelijke ziel gesloten was, zich weer voor deze opende. Een nieuw tijdvak van geestelijke kennis begon zich allereerst op chaotische wijze te openbaren in de meest uiteenloopende occulte bewegingen. De heerschende wetenschap trachtte alle occulte verschijnselen te loochenen of weg te interpreteeren, materialistisch ingesteld, als zij toen was. De meesten der leeken moesten van de toenmaals bekend geworden mediumieke en spiritistische verschijnselen niets hebben, hetzij uit materialistische vooroordeelen,hetzij geleid door het gevoel, dat deze weg niet tot een zuiver begrijpen van de wereld van den geest zou kunnen voeren.

Eenige tientallen jaren voordat van Engeland uit een breede stroom van gepopulariseerde parapsychologische beschouwingen begon te vloeien, voltrok zich in Middel-Europa een eigenaardig gebeuren. Het philosophisch idealisme aldaar was er toe gekomen de wereld van den geest niet alleen door het denken, maar ook door het *beleven* te benaderen. De pogingen om reeds toen tot een West-Europeesche „theosophie" te komen, zijn vrijwel onbekend gebleven. Niettemin waren zij een eerste begin, waaraan *Rudolf Steiner* een eeuw later met zijn Anthroposophie vorm zou geven.

De filosoof *Immanuel Hermann Fichte*, de zoon van den beroemden denker, schreef dat een bezinning omtrent het wezen van den mensch noodzakelijk moest uitloopen in een kennen van het Goddelijke: „So vermag endlich die Anthrosophie nur in *Theosophie* ihren letzten Abschluss und Halt zu finden. So gewiss wir sind, ist Gott und wir in Ihm. So gewiss wir Geister sind, ist Gott der höchste Geist, denn wir geisten und denken in Ihm."

Aan het einde van de 19e eeuw bleek uit het belangrijke werk van *Edouard Schuré* over de groote ingewijden, dat de tijd voor een nieuwe spiritueele kennis rijp was. Een nog duidelijker taal sprak een stem uit Engeland: *C. G. Harrison*, die in een serie voordrachten verkondigde, dat „de wereldmachten, die achter het materialisme stonden, in de geesteswereld overwonnen waren en dat een nieuw tijdvak aangebroken was. „De slag in de geestelijke regionen is uitgevochten en gewonnen, maar er zullen jaren verloopen, voordat de uitwerking hiervan in de wereld duidelijker zichtbaar wordt".

Omstreeks dezen tijd worden twee mannen geboren van groote beteekenis, terwijl een derde niet lang daarna op het tooneel verschijnt. *John W. Keely* in Amerika en *Tolstoi* in Rusland zijn de pioniers van den nieuwen tijd. Beiden zouden het noodlot deelen van hen, die een eeuw te vroeg geboren zijn, nl. niet begrepen, gehoond en vervolgd te worden.. Maar wie ooren heeft om te hooren, die hoort de trompetten van de aartsengelen, die hun roemrijke overwinning op den vorst van deze wereld verkondigen, waarvan het tweede Gericht is aangebroken. Nog een derde, en hij zal ter neder storten en voor duizend jaren gebonden zijn.

Dit was de geestelijke achtergrond van het optreden van *Rudolf Steiner* als vorscher van den geest omstreeks 1900. In de daaraan voorafgaande jaren had hij zijn geesteswetenschap door natuurwetenschappelijke en philosophische arbeid voorbereid. Hij kenmerkte zijn schepping zelf met de woorden:

„Unter Anthroposophie verstehe ich eine wissenschaftliche Erforschung der geistigen Welt, welche die Einseitigkeiten einer blossen Naturerkenntnis ebenso wie diejenige der gewöhnlichen Mystik durchschaut, und die, bevor sie den Versuch macht, in die übersinnliche Welt einzudringen, in der erkennenden Seele erst die im gewöhnlichen Bewusstsein und in der gewöhnlichen Wissenschaft noch nicht tätigen Kräfte entwickelt, welche ein solches Eindringen ermöglichen."

De oefeningen, die noodig zijn om de in ieder mensch aanwezige zienerkrachten te ontwikkelen, heeft *Rudolf Steiner* in zijn boek „Hoe verkrijgt men bewustzijn op hoogere gebieden?" uitvoerig op grond van een twintigjarige ervaring beschreven.

Sedert zijn kindertijd had *Rudolf Steiner* zeer intensieve bovenzinnelijke ervaringen. Reeds spoedig trachtte hij deze wereld van den geest even bewust en duidelijk te begrijpen als mathematische bepalingen: „Ich sagte mir: die Gegenstände und Vorgänge welche die Sinne wahrnehmen, sind im Raume. Aber ebenso wie dieser Raum ausser dem Menschen ist, so befindet sich im Innern eine Art Seelenraum, der der Schauplatz geistiger Wesenheiten und Vorgänge ist. In den Gedanken konnte ich nicht etwas sehen wie Bilder, die sich der Mensch von den Dingen macht, sondern Offenbarungen einer geistigen Welt auf diesem Seelenschauplatz... Ich sagte mir als Kind natürlich nicht deutlich, aber ich fühlte: so wie Geometrie muss man das Wissen von der geistigen Welt in sich tragen. Denn die Wirklichkeit der geistigen Welt war mir so gewiss wie die der sinnlichen. Ich hatte aber eine Art Rechtfertigung dieser Annahme nötig. Ich wollte mir sagen können, das Erlebnis der geistigen Welt ist ebenso wenig eine Täuschung wie das von der Sinnenwelt."

Wetenschap en geest.

Deze wetenschappelijke instelling steeds trouw blijvend, kon *Steiner* de bezonnenheid der philosophische en de helderheid der mathematische kennis volkomen vereenigen met het zienerschap en daardoor een *wetenschap* van de geest grondvesten, die niet naast de andere wetenschappen staat als „mystiek" of godsdienst, maar deze op een breeder basis plaatst en vergeestelijkt, zoodat zij de werkelijke geest van de kosmos en van den mensch ervaren kunnen. De anthroposophie is geen speculatie of metaphysica van het denken, ook geen mystiek van het gevoel, maar een geesteswetenschap, die daardoor ontstaat, dat zij de krachten, die gebonden zijn aan het lichaam, bevrijdt en daardoor met uitschakeling van het lichaam in de bovenzinnelijke wereld een bewustzijn ontwikkelt, waardoor deze wereld direct ervaren kan worden.

Door bepaalde oefeningen kunnen de krachten van de ziel, nl. het denken, voelen en willen, tot organen van spiritueele aard worden veranderd, die men Verbeelding, Inspiratie en Intuïtie noemt. Met de Verbeelding (Imaginatie) of het geestelijk „schouwen" waren de theosophen van het Duitsche idealisme reeds eenigermate vertrouwd. *Schellings* „intellektuelle Anschauung", is de begintoestand van verbeeldende ervaring. Andere vertegenwoordigers van deze geestelijke strooming namen waar, dat niet alleen in het denken, maar evenzeer in de scheppende *fantasie* een nog sluimerend hooger vermogen van de ziel in aanleg aanwezig is.

„Hier ist also die Phantasie", schreef *Imm. H. Fichte*, „das wahrheitschauende Vermögen des Künstlers, die Wurzel einer intuitiven, die Anschauung und das Denken als Eins setzenden Erkenntnis, in welcher man ein nur verdunkeltes und unvollkommen entwickeltes Hellsehen anerkennen muss . . . Und so dürfen wir die weitere Behauptung daran reihen, dass ein *gebundenes Hellsehen* in uns allen liege—gebunden eben durch die Bedingungen der gewöhnlichen, leiblich-sinnlichen Perception . . . ."

Deze opvatting komt over het algemeen overeen met die van *Rudolf Steiner* om de helderziendheid voor te stellen als een vermogen, dat in zwakke vorm zich reeds in de gewone productieve geestelijke krachten uit.

Voordat Rudolf Steiner de resultaten van zijn arbeid publiceerde, achtte hij het noodzakelijk de wetenschappelijke methoden van zijn tijd zoo te veranderen, dat zij geschikt werden voor de echte geesteswetenschappelijken arbeid, die hij wilde verrichten. Het intuitief-schouwende karakter van het klassieke Idealisme van Midden-Europa, dat men naar zijn belangrijkste vertegenwoordiger „Goetheanisme" zou kunnen noemen, was voor zijn streven het eenige aanknoopingspunt. Ook was hij zich ten volle bewust van de beteekenis van de mystieke ervaringen der middeleeuwen en de grootschheid van de Oostersche religieuze wijsheid. Maar een mystiek van het gevoelsleven, die buiten het wetenschappelijke denken stond, strookte niet meer met de geest van den tijd.

Rudolf Steiner wilde „Het licht van de Ideeënwereld in de warmte der gevoelswereld binnenleiden". Hij zocht het „tezamen zijn met de Geest, door middel van de door de Geest doorstraalde Ideeën op dezelfde wijze als de mystici contact zochten met het Ideeënlooze". Wat de filosoof *Hegel* als echte Goetheaan nastreefde, gaf Steiner duidelijk vorm: een nieuwe mystiek van een bewuste beleving van de Idee. Zijn „Philosophie der Freiheit" bewandelt deze weg, die den mensch langzamerhand tot een hooger spiritueel bewustzijn leidt.

In het begin van deze eeuw kwam de noodzakelijkheid naar voren, de resultaten van zijn vorschingen geleidelijk te publiceeren. In zijn voortdurende aangehaalde „Lebensgang" schreef Rudolf Steiner hierover: „Mir schwebte damals vor, wie die Jahrhundertwende ein neues geistiges Licht der Menschheit bringen müsse. Es schien mir, dass die Abgeschlossenheit des menschlichen Denkens und Wollens vom Geiste einen Höhepunkt erreicht hatte. Ein Umschlagen des Werdeganges der Menschheitsentwicklung schien mir eine Notwendigkeit".

Juist in dat tijdsbestek drong zijn intuïtie door in het innerlijke wezen van het Christendom. Hij ervoer op geestelijke wijze hoe met de Christusfiguur door het gebeuren van Golgotha nieuwe krachten de menschenziel waren binnengestroomd, wier wederopwekking in lateren tijd mogelijk zou blijken te zijn. Niet alleen een nieuwe leer, maar een mystieke gebeurtenis, een geestelijke vernieuwing van de menschenziel is de eigenlijke inhoud van het Christendom. De op de aarde verschijnende Christus bracht de hoogste verwachtingen van de mysteriën der Oudheid en de wijsheid van het Oosten in vervulling.

De door *H. P. Blavatsky* in het jaar 1875 gegrondveste Theosophische Vereeniging deed nu een beroep op Steiner om in haar rijen werkzaam te willen zijn. Hij werd in 1902 tot leider van haar Duitsche afdeeling verkozen en kon gedurende eenige jaren in volle vrijheid in deze kring zijn geestelijke kennis uitbreiden. Hij vond daar de gemoederen open voor het spiritueele element, maar niet de bereidheid om natuur- en geesteswetenschap in onderling verband te beoefenen, welke geneigdheid hij oorspronkelijk gehoopt had te ontmoeten. Toen zijn opvatting van het Christendom door de Theosophische Vereeniging niet meer geduld werd, zette hij zijn werk voort in de nieuw opgerichte Anthroposophische Vereeniging, die in 1923 geheel hervormd werd om aan nieuwe doeleinden recht te doen wedervaren.

Reeds in de eerste jaren der 20e eeuw verschenen de belangrijkste werken „Theosophie", „Geheimwissenschaft im Umriss" en „Wie erlangt man Erkentnisse der höheren Welten?" Zij zijn ook in het Nederlandsch vertaald. Rudolf Steiner arbeidde evenwel voornamelijk door middel van het levende woord. In duizende voordrachten ontwikkelde hij in geheel Europa zijn universeel wereldbeeld, waarvan de grondslagen in volgende artikelen zullen worden geschetst. In het middelpunt staat de Christusfiguur als Wereldlogos en goddelijke manifestatie van den mensch. De kennis van de herhaalde terugkeer op aarde en daarmede verband houdende lotsbestemmingen ontwikkelde Rudolf Steiner zonder overname van de Oostersche reïncarnatieopvattingen en gebruikte deze voornamelijk als een geestelijke sleutel voor een dieper begrijpen van den vooruitgang, zoals deze zich openbaart in de wereldgeschiedenis. Ook deze opvatting van de reïncarnatie was in aanleg aanwezig in het idealisme van Midden-Europa, nl. in *Lessings* „Erziehung des Menschengeschlechtes".

Op 30 Maart 1925 stierf Rudolf Steiner in Dornach bij Bazel. Daar had hij in de laatste jaren van zijn werkzaamheid de eerste school voor geesteswetenschap, het Goetheanum gesticht. Deze was gedacht als een plaats van universeele beoefening van wetenschap en kunst. Zijn vroege dood had de uitvoering van tal van plannen verhinderd. Ook op verscheidene gebieden van de kunst heeft Rudolf Steiner voortreffelijk werk verricht. De architectuur van het eerste en tweede Goetheanum is van hem afkomstig. Het vruchtbaarste resultaat van zijn arbeid is wel de geesteswetenschappelijke kennis van den mensch, zooals deze beoefend wordt in paedagogische en medische instituten, waarvan er ook in Nederland enkele zijn, met name in Den Haag, Amsterdam en Zeist.

Kosmische Vreugde

Hoe heerlijk rustigend is dit weten
dat menschheid aan 't enge gewaad der vrees
waarin geperst was, lang, haar kinderdenken,
allengs ontgroeit, en al 't gewaande krenken
afvalt van haar. De reten worden spleten,
haar blik krijgt kracht, warmte doordringt haar vleesch
D' eeuwige krachten, in de kosmos werkend
leert zij beseffen als een eeuwige strijd
tusschen dale' en stijgende levens-banen,
leert begrijpe' ook fale' en nedergang
als feitlijkheden niet verschrikkend maar
't geloof in een Hoogste Goed nog versterkend,
leert aanbidden, met verrukte tranen
van God de onbegrepen majesteit.
Steeds strekken zich naar haar onzichtb're handen,
steeds wordt 't verwarde kluw voor haar ontward,
worden in haar de krachten openbaar
die ieder eenheidsstreven schragen.
Reeds trekken af de bitt're vlagen
van vrees en wantrouwen, wordt openbaar
het feestkleed van vertrouwen in 't wereldhart,
dat ze morgen misschien zal dragen.

HENRIËTTE ROLAND HOLST.

Uit „Tijd en Taak"

Krishnamurti en de relatie tusschen Mensch en Kosmos

door Dr. C. J. Schuurman

Er was een tijd, dat de mensch zich één wist met het groote geheel, dat wij kosmos noemen, dat hij vol ontzag en vrees zich neerboog voor de groote ordenende machten, die hij in den sluier van Maja vaag meende te kunnen onderscheiden. Zijn eenheidsbesef was tegelijk afhankelijkheidsbesef, in wezen reeds ontspruitend uit een eerste begin van onafhankelijkheidsdrang en ontwaking uit zijn onbewuste kosmische verbondenheid.

Met het toenemen dezer ontwaking groeide dan ook het besef van niet-verbondenheid, van een zekere mate van zelfstandigheid tegenover het geheel en hiermede was geboren het zelf-bewustzijn, de bron van alle accentueering van het eigene tegenover het vreemde, de bron van alle egoïsme en alle ellende in de wereld, de bron ook van alle vragen naar verlossing en bevrijding, van alle geestelijke stroomingen, die zoeken naar de ware relatie tusschen mensch en kosmos.

De spiraalgang der geschiedenis heeft ons gebracht tot een uiterst critiek punt, want de drang tot vervreemding van het geheel, die, voorzoover ons cultuurtijdperk betreft, in de Grieksche beschaving zich scherper begon af te teekenen door de geboorte der persoonlijkheid, in de middeleeuwen haar eene pool openbaarde in de verachting van het materieele en in de latere eeuwen de tegenpool in de verdringing van het spiritueele, is in onzen tijd tot haar hoogste spanning gekomen, waardoor men allerwege zoekt naar een synthese, omdat de daemon van dit zelfbewustzijn bezig is, de wereld te verscheuren en de nood en verwarring, daardoor veroorzaakt, tot ondraaglijke hoogte zijn gestegen.

In een dergelijke situatie is het belangwekkend, te luisteren naar *Krishnamurti*, die den ontwikkelingsgang van den mensch schetst als gaande „from unconscious perfection through conscious imperfection to conscious perfection", aldus aangevend, dat volgens hem de weg uit de onbewuste kosmische verbondenheid via bewuste vervreemding van het geheel leidt tot bewuste eenheid.

Het is van belang, dat hij dezen dieperen zin van het menschelijk gebeuren niet uitspreekt als een mooie gedachte, doch vanuit een zuiver practisch standpunt, en zijn uitspraak toelicht met scherp geformuleerde argumenten. In heldere taal geeft hij aan, wat ieder kan doen, om dezen zin van het leven voor zichzelf te ontdekken en aldus een antwoord te vinden op de groote levensvragen van geboorte, lijden en dood en de poort tot dat geluk, dat harmonie beteekent tusschen mensch en kosmos, d.i. tusschen mensch, natuur en medemensch.

Onderlinge Wisselwerking.

Een tijdschrift als dit, dat openstaat voor alle geestelijke stroomingen van onzen tijd, biedt ongetwijfeld een mogelijkheid, doch zal deze tot een stuk werkelijkheid worden, dan zullen de verschillende geestesrichtingen moeten zoeken naar een intensieve onderlinge wisselwerking, dan zullen wij allen elkander moeten tegemoet treden op dat niveau, waar geen richtingen en stroomingen meer bestaan, maar waar het zuiver menschelijke ons aller uitgangspunt en eindpunt is.

Het is ook uitsluitend op dit algemeen-menschelijk ontmoetingsterrein, dat *Krishnamurti* zijn activiteit ontplooit. Welke vragen men ook tot hem richt over philosofische systemen of staatkundige stelsels, opvattingen over het hiernamaals, regels van moraal en ethiek of problemen van huwelijk en opvoeding, steeds herleidt hij elke vraag tot haar fundamenteelen ondergrond, het individueele probleem van den vrager en gaat alleen op dit laatste dieper in. Zijn grondstelling is: wat baat het, of wij al aan de oppervlakte van het leven symptomatische verbeteringen aanbrengen, wat heeft het voor zin, indien wij door natuur- en cultuurwetenschappen veel weten en kunnen, indien de innerlijke harmonie, om hiervan vreugde te beleven, vrijwel bij ieder ontbreekt, ja zelfs het fundament, waarop onze zg. beschaving is opgebouwd, de disharmonie zelf is, omdat zij principieel de exploitatie van den eenen mensch door den anderen vooronderstelt.

In deze grondstelling is hij door en door exact en streng logisch, want inderdaad, wat zou het menschelijk vernuft tegenwoordig niet vermogen te realiseeren, indien er onderlinge samenwerking was, daar zou ieder bij winnen en toch komt zij niet tot stand, vanwege de barrières, die de menschen tusschen elkaar hebben opgericht van raciale, sociale, godsdienstige en politieke aard. Vanwaar deze barrières?

Krishnamurti zegt: van de eene fundamenteele barrière, het ik-besef, want ik-bewustzijn beteekent strijd, concurrentie, oeconomische ellende, eerzucht, nationalisme, oorlog en revolutie.

Door niemand in onzen tijd wordt dit punt zóó krachtig en onverbiddelijk geaccentueerd als door hem en hij staat hierin sterk, niet alleen op grond van de evidente juistheid ervan doch ook op grond van eigen ervaring.

Van aanleg een kritisch-experimenteerende geest, ontliep hij nooit eenige belemmerende situatie, waarin hij ondanks zichzelf geraakte, maar trachtte slechts haar oorzaken tot den bodem te peilen en ontdekte aldus zijn bevrijding ervan. Vanaf zijn vroegste jeugd was hij vastbesloten, de centrale realiteit van het menschelijk bestaan te ontdekken:

„I did all the things that so many others do, in order to find out for myself. Very carefully I went into these to see if I could attain through them to that central reality which is eternal and self-existing, to that happiness which is life. I went through all these but failed to discover it and so, not finding in them the truth which I sought, I left them, and now I have found it. I have come to a realization of it by liberation of life".

Wel verre echter van zichzelf op een bijzonder voetstuk te plaatsen, herhaalt hij telkens weer, dat, wat hem mogelijk was, voor ieder openstaat en in de lijn ligt van de menschelijke natuur. Het leven uit ik-besef, d.i. uit besef van afgescheidenheid ziet hij als een schromelijke illusie, want het ik heeft geen eigen bestaan, het is slechts een phase in de ontwaking van den mensch, een phase, die kan worden beëindigd door „volledig wakker" te worden. Hiervoor is slechts één ding noodig, zegt hij, het toepassen van „awareness" (d.i. die scherpe waakzaamheid en onbevooroordeelde observatie, die alle ware wetenschap kenmerkt) op alle gebieden des levens, door m.a.w. te leven uit het licht, dat reeds in ons woont, het licht van eigen onderscheidingsvermogen. Door er uit te leven neemt het toe en verlicht het de eigen duisternis van het onbewuste, dat steeds doeleinden nastreeft en bevrediging zoekt van begeerten. Immers het besef van afgescheidenheid, omdat het een illusie is, schept een gevoel van onzekerheid, een drang tot zelf-bevestiging, omdat het ook werkelijk bevestiging behoeft en in wezen negatief is. Uit dezen drang tot zekerheid ontspruiten hebzucht en machtsdorst, hetgeen niet anders zijn dan pogingen tot handhaving van het zelf, d.i. tot verstarring en dood.

De eenige weg tot bevrijding van deze fundamenteele illusie, waar alle andere illusies uit voortkomen, ziet Krishnamurti alleen in het leven uit dit specifiek menschelijke vermogen, de intelligentie, en deze is onafscheidelijk verbonden aan scheppend handelen op eigen gezag en eigen verantwoording: „To discover the reality of what I say, you

must experiment with it. By becoming deeply conscious of yourself you discover all your qualities, all your fears and by becoming so conscious you begin to free your consciousness from the limitations of the particular. As soon as you know yourself in all your weakness you are conqueror." Derhalve, slechts wie het licht van zijn intelligentie op zijn eigen duistere diepten richt, kan verwachten, dat deze duisternis zal verdwijnen. Dit is de weg der intelligente ontevredenheid en waarachtige bescheidenheid, de weg van het *leven uit* waarheid, niet van het *zoeken* van waarheid, wat eigenlijk is een zoeken naar vastigheid, naar verstarring. Het is de weg van het zoeken om het zoeken zelf, leven om het leven zelf. Weg dan ook alle zekerheid van het philosophisch systeem, weg de veiligheid van de godsdienstige heilsleer, weg de rust van de innerlijke „vrede". Geen systeem kan ons tot de waarheid brengen, elke heilsleer misleidt ons, voor den mensch, die niet volkomen vrij is van alle ik-besef, is er geen vrede dan de vrede des doods.

De zin van het bestaan.

De mensch is geroepen tot een geweldig experiment, het is zijn innerlijke opdracht, in zijn eigen leven te ontdekken, wat de zin is van zijn bestaan, niet het *doel*, maar de *zin*, niet als een wissel op een voortbestaan, maar als een bliksemlicht, dat het *nu* plaatst in hellen gloed. Rimboelooper moet ieder worden in eigen oerbosch, wetenschappelijk natuuronderzoeker, niet in den zin der 19e eeuwsche natuurwetenschap, maar in dien completen, holistischen zin, die alles in verband ziet met het geheel, waar het toe behoort en daardoor de onderlinge relatie's ontdekt, die het geheel maken tot wat het is: „If you are seeking completeness — not completeness in opposition to incompleteness but completeness that is in itself its own eternity — there comes the cessation of opposites."

Dit is de vreugde van zijn ervaring, dat deze wijze van leven leidt tot de extase van de volle eenheid met het leven: „By freeing life from illusions you are enabling it to function freely through you, and so you are establishing in your self that perfect serenity of thought and purity of emotion which belong to freedom of life".

Men ziet, dit is geen andere weg dan die der moderne psychologie, maar het is de volledige vervulling ervan door het accent te leggen op de kern van alle problemen: „We must begin to be selfconscious, which most of us are not; in bringing the hidden into the open, into the light we discover the various causes of disharmony, of suffering. Without this liberation from the hidden, the concealed, our efforts must lead us to delusions".

Het is ook geen andere weg dan die der groote religieuze figuren uit de geschiedenis, maar de vervulling ervan, omdat zij tenslotte rekening houdt met de geestelijke constitutie van den modernen mensch met zijn toenemend zelfbewustzijn. Het is geen onphilosophische, geen onwetenschappelijke, geen asociale weg, doch de vervulling van alle menschelijke cultuur. Hier wordt het intellect niet gedegradeerd en het gevoel niet verdrongen, hier worden geen bovennatuurlijke ervaringen vereischt, noch kunstmatige training vooropgesteld, hier wordt het dagelijksch leven niet van zijn beteekenis beroofd noch de menschelijke begeerten in een verachtelijk daglicht geplaatst, ten volle wordt het leven beaamd en slechts door volle bewuste ontplooiing van alles, wat in hem leeft, ziet hij den mensch komen tot volledige zelfkennis: „To attain the incorruptibility of love you must begin with the corruption of love, you must begin to concern yourself more and more with your children, your wives, your husbands. It may be selfish, it may be passionate, it does not matter. By seeking the highest you are becoming indifferent to love, you are becoming so intellectually superhuman that your roots, which are deep in the soil of affection, are beginning to rot . . . How can a man who has no great passion, great ecstasies, understand life which is ecstasy, which is pain, which is desire, which is everything, which culminates in the incorruptibility of thought and love? To go far you must begin near . . ."

Maar hij weet wel, hoe de meeste menschen voor zulk een heroïsche levensbeoefening terugdeinzen. Met scherpen blik onderkent hij de arglistigheden van den menschelijken geest, die geheel in dienst van het ik-besef, dit ik met een beschermend bolwerk van illusies omgeeft. Daarom spreekt Krishnamurti bij voorkeur van het *ik-proces*, dat hij ziet als een circulus vitiosus, die alleen door een welbewuste daad onderbroken kan worden. Wie onwetend is, is bekrompen, en de bekrompenheid is weer de bescherming der onwetendheid. Als de meest subtiele vorm van deze zelfverdediging ziet hij het godsdienstige geloof, dat den mensch zich *veilig* doet voelen in Gods wil. In dit schijnbaar verheven geloof ziet hij niet anders dan werkelijk ongeloof d.i. wantrouwen in het leven en een diepe *vrees* voor de absolute eenzaamheid der volkomen eigen verantwoordelijkheid, waarom hij ook zegt: „Face that inward aloneness, that emptiness which everyone in the world has and which he tries to conceal, from which he tries to run away." Altijd zoekt men zich op een autoriteit te beroepen, altijd tracht men de hoogste levenseenheid buiten zich te projecteeren, om van die brandende verantwoordelijkheid verlost te worden.

Diepe menschenkennis doet *Krishnamurti* dan ook meedoogenloos de gevaren onderstreepen van zijn eigen optreden en met alles wat in hem is, tracht hij te voorkomen, dat men hem misverstaat, hem napraat, imiteert of als autoriteit uitspeelt tegen andere autoriteiten. Alles wat zweemt naar verafgoding en verheerlijking van zijn persoon, woorden of daden, stuit bij hem op een muur van onaantastbaarheid en onwrikbare waarachtigheid.

Immers ieder mensch is zelf een unieke en dus met niemand overeenkomende levensexpressie, d.i. openbaring van waarheid en daarom: „it is the glory of man that no one can save him, all depends on the effort of each individual for his own radical self-transformation here and now."

Temeer is dit accent zoo belangrijk, omdat *Krishnamurti* pretendeert al hetgeen hij zegt te putten uit eigen ervaring en volkomen die waarheid te beleven, waar ieder mensch naar hunkert. En inderdaad, wie met hem in contact komt, ontdekt, dat zijn leven en leer volkomen één zijn, dat zijn bestaan een geweldige gebeurtenis is, teekenend voor de spannende ernst, maar ook voor de unieke mogelijkheden van onzen tijd. Dit worde, zooals uit het bovenstaande vanzelfspreekt, niet opgevat in den zin van verafgoding van een mensch, die zichzelf één verklaart met het leven (de groote vergissing van alle godsdiensten), maar in den zin van symptoom en eerste uitbotting van een nieuwe lente. Immers hij wordt niet moe te verklaren, dat de bevrijding, die hij gevonden heeft, de natuurlijke apotheose is van elk menschelijk bestaan, mits met hardnekkige vastberadenheid gezocht.

Het spreekt echter vanzelf, dat de waarheid hiervan niet a priori beoordeeld kan worden, door ieder kan slechts in eigen leven geverifieerd worden, dat de uitspraken waar zijn: „The awakening of this creative intelligence will alone bring about man 's humanity, his balance and deep fulfilment" en: „Perfection is fundamentally human, the present I-conscious stage of the human race being not yet human but entirely subhuman."

Dit volkomen nieuwe gezichtspunt, door velen vermoed, maar nooit in scherp psychologischen zin geargumenteerd, is als een vreugdekreet, die zeker weerklank zal vinden in veler overtuiging, omdat de wereldsituatie rijp is voor instemming, geprepareerd als zij is, zoowel door de inzichten, die zich op alle terreinen der wetenschap hebben baan gebroken als door de practische ervaringen der laatste decennia.

Vervolg op pag. 6.

Het Soefisme als Boodschap van dezen Tijd

door L. Hoyack

Het Soefisme beoogt een verdieping van het religieus leven, maar stelt zich daarbij niet polemisch tegenover één der bestaande godsdiensten; het streeft naar levensvernieuwing zonder partij te kiezen tegen overgeërfde waarden. Het is niet revolutionnair en niet behoudzuchtig, maar gericht op datgene wat van alle tijden is. De term „Soefisme" komt van den Arabischen woordstam *Saf* (zuiver), Grieksch *Sophos* (wijs), en wil dus zeggen de leer der zuiverheid of der wijsheid. Een Soefi is iemand, die daarnaar streeft. In zijn historisch aanzicht is het Soefisme de mystiek van den Islam, maar in zijn wezen reikt het verder dan de begrenzing van een bepaald geloof, omdat de zuiverheid van leven en de diepere Godswijsheid niet gezegd kunnen worden het monopolie te zijn van eenigerlei kerk of secte.

Zoo tenminste heeft *Inayat Khan* [1]), die het Soefisme op Westerschen bodem overbracht, zijn leer steeds opgevat en zoo dachten ook immer de ruimsten onder de Mohammedaansche mystici. De Soefi-boodschap van Inayat Khan moet dan ook niet begrepen worden als een poging om den Islam in deze landen over te brengen. Wel is het verdedigbaar om vol te houden, dat mystieke levensverdieping en levensphilosophie in het Oosten meer tot een algemeen erkend cultuurgoed zijn geworden dan in ons Christelijk Westen. Ongetwijfeld heeft ook het Christendom zijn mystieken voortgebracht, men denke slechts aan de Victorijnen aan St. Bernard, Meester Eckhardt, Ruusbroec, Tauler, Suso, Jacob Boehme, aan de heilige Theresia en aan Johannes van het Kruis. Wie het onderwerp bestudeerde, moet erkennen, dat de verklaringen van al de zooeven genoemden in principe overeenkomen met de getuigenissen der Oostersche delvers naar diepere waarheid. Nochtans heeft in het Westen nooit een officieel erkende en als een techniek beoefende mystische psychologie bestaan. De Yogi- en Soefischolen daarentegen vertegenwoordigen tradities van practische diepte-psychologie. De Oostersche waarheidszoekers beschouwen de religie uiteindelijk als een proces van verwezenlijking in den mensch zelf, als een psychische alchemie — met al de kunstmiddelen daartoe betrekkelijk — die ten doel heeft ons eindig bewustzijn te verwijden en te verdiepen tot Godsbewustzijn.

Voor den gemiddelden Westerling is dit een moeilijk te aanvaarden gedachte, hetzij omdat hij niet gelooft aan de mogelijkheid van zulk een dieptepsychologie, hetzij, omdat hij een techniek van Godsrealisatie als een theologische dwaling verwerpt. In het Christelijk erfgoed is voor deze opvatting ook strikt genomen geen plaats, of, om ons voorzichtiger uit te drukken, men heeft daarvoor zulk een plaats niet principieel willen erkennen en dat nog wel niettegenstaande de lange lijst namen van heiligen en mystici in de katholieke kerk. De oorzaak van dit verschijnsel berust in de structuur van het Christelijk dogma zelf, met zijn zwaar zondenbesef, zijn scheiding tusschen God en schepsel, en zijn vastkoppeling der verlossing aan den historischen kruisdood van Jezus Christus. De mystieke ervaringen krijgen dan het karakter van iets buiten de normale mogelijkheden vallende, van een bijzondere genade Gods, bewezen aan enkele uitverkoren zielen.

De verdienste van Inayat Khan is geweest, dat hij begrepen heeft, welke de diepere reden is voor de religieuze crisis van het Westen, nl. het ontbreken eener traditie van technisch begrepen Godsverwezenlijking. De afval van de kerken eenerzijds en het zoeken naar een vrije uiting van godsdienstige adspiraties anderzijds wijzen inderdaad op een zeer diepen nood der Westersch-Christelijke ziel. Velen met in hun hart een onbegrepen behoefte aan religieuze belevenis, wijzen nochtans de traditioneele vormen van geloof en eeredienst af. Men voelt, dat religie nog iets anders moet zijn dan een beginselverklaring en een ethisch streven. Onder de verscheidenen, die meenen aan deze behoefte te kunnen voldoen, neemt Inayat Khan met zijn boodschap een zeer bijzondere plaats in, door de zuiverheid en de gaafheid van het geestesgoed, dat hij bracht. Hij staat nl. geheel in de echte traditie van het oorspronkelijk Soefisme, zooals het door talrijke meesters in de Mohammedaansche landen beoefend is. Maar bovendien heeft hij die traditie verruimd en aanvaardbaar gemaakt voor het Westen. Hij heeft nl. begrepen de eenzijdigheden van Westen en Oosten beiden. Het Westen immers is, zelfs in de meest mystieke eeuwen, toch uiteindelijk aan zijn eigen diepste kern voorbij gegaan, omdat het steeds weer op handeling was ingesteld.

Daarentegen heeft het Oosten op sociaal, politiek, wetenschappelijk en technisch gebied geen of nauwelijks vorderingen gemaakt, tengevolge van de te felle belangstelling voor geestelijke zaken. Inayat Khan wilde een zuiver evenwicht tusschen handeling en meditatie, tusschen wereldlijk leven en geestelijk streven. De mensch is nl. weliswaar bedoeld op aarde te arbeiden, maar blijft niettemin verpand aan de eeuwigheid. Die eeuwigheid kan en moet hij hier op aarde reeds in zichzelf verwerven, door dat geheel van praktijken, dat bekend staat onder den naam van esoterische training. Concentratie, meditatie, gebed en bespiegeling, gepaard aan een door idealen gerichten levenswandel, zijn voor den mensch de middelen om te komen tot hoogere vormen van bewustzijn. Moralistisch in den hatelijken zin des woords is het Soefisme allerminst. Het laat den mensch vrij zijn ontwikkelingsproces te voltrekken langs de lijnen en volgens het tempo, geschikt voor ieder individu. Een dwingend ethos kent het Soefisme niet, want het stelt geen belang in opgelegde deugd. Het wil de menschen geleidelijk afstemmen op een hooger psychologisch niveau, waar veel van wat in vroeger eeuwen voor deugd gold, een natuurlijke levensuiting wordt; maar dan zonder de bekrompenheid en de verstarring, ook zonder de zelfingenomenheid veler ouderwetsche vromen. Het Soefisme is de leer, die zich bezig houdt met de verzoening van God en mensch, maar deze verzoening wordt een laag dieper begrepen dan in de overgeleverde dogma's. Die verzoening is een psychologisch proces, een hergeboorte van de ziel in de hoogere werkelijkheid, die wij nu eenmaal gewoon zijn God te noemen. En die hernieuwing van den mensch berust, volgens de Soefi-philosophie, op de metaphysische verbondenheid van Schepper en schepsel. De mensch is volgens de mystische opvatting de „gevallen vonk", afgespat van het Groote Centraalvuur, maar bestemd om er wederom mee vereenigd te worden. Het Soefisme ziet in den mensch een cosmos van mogelijkheden, die echter sluimeren en waar niemand zich op bezint.

Het doel der Soefi-boodschap is om aan de Westersche menschheid deze mogelijkheden onder de oogen te brengen, dit „koninkrijk Gods in ieder van ons", omdat in den mensch zelf de sleutel verborgen ligt tot alle welslagen en tot alle geluk.

Aan hen, wier aspiratie niet zoover reikt, biedt het Soefisme, in den vorm, dien Inayat Khan er aan gegeven heeft, een uiterst belangwekkende philosophie. De groote verdienste van dezen Oosterschen leeraar is deze, dat hij het

Vervolg op pag. 16

[1]) 1882—1927. Geboren te Baroda (Britsch-Indië).

Oxford-Impressies

door Frank de Vries

Vliegende vaandels en slaande trom! In marschtempo treden de Schotten het groote gebouw van de groenteveiling te Utrecht binnen. Applaus weerklinkt. Mobilisatie voor een Idee. Binding van individuen tot een groep. Argwanend treedt de critische nuchtere Hollander binnen. Hij weet bij ondervinding wat een idealistisch gestemde massa eigen is, namelijk naast sterke onderlinge binding der aanwezigen, afscheiding naar buiten. Heil den proseliet! Vervloekt de renegaat! Hij kent het duivelsche spel der massahartstochten. Hij weet hoe onder het fraaie mom van idealisme de duisterste passies kunnen doorbreken.

De psycholoog maakt zijn entree. Een glimlacht speelt om zijn gelaat. Hij fluistert de naam van *le Bon*. Hij citeert in gedachten *Mac Dougall*. Even schrikt hij, als hij hoog op het podium, waar drie microfoons de stemmen van de sprekers tot in de verste hoeken der zaal zullen uitdragen, den beroemden psycholoog *Maeder* ontwaart en hij wordt onzeker als hij de naam van den theoloog *Brunner* bemerkt op de lijst van namen van hen, die de gedachte der Oxfordgroep willen verkondigen. De glimlach begint eenigszins wrang te worden en ongemerkt verschuift onze psycholoog even de stoel, waarop hij had plaats genomen.

Dr. Frank Buchman spreekt. Nuchter, zakelijk en met veel humor. Dat laatste stelt den psycholoog op zijn gemak. Het correspondeert met de glimlach, waarmede hij het gebouw binnentrad. Nauwkeurig neemt hij de verzamelde menigte waar en hij speurt met zijn gescherpte intuitie, of hij een daling van bewustzijnsniveau kan waarnemen. Op die intuitie vertrouwt hij. Hoewel, toen hij het te Utrecht uit den trein stapte, waarin hij rustig de krant had zitten te lezen, zonder eigenlijk meer te denken aan het doel van zijn reis, overviel hem plotseling een gevoel van sympathie, dat hij niet thuis kon brengen. Het weer was somber, zijn stemming effen. Waardoor speurde zijn intuitie iets, dat er niet was, dat er niet kon zijn? Indien de intuitie faalde volgens het verstand, was dit dat niet een te groote eer aan het verstand bewezen?

In de menigte.

Een merkwaardige menigte daar in de groentenveiling. Katholieken naast protestanten, sociaal-democraten naast anti-revolutionnairen, ouden naast jongeren, rijk en arm, in tal van schakeeringen vertegenwoordigd. Blijkbaar hadden allen één behoefte, die zich opdrong en die hen dreef naar de plaats, waar Nieuw-Nederland van stapel liep. Ja, was er eigenlijk niet één behoefte, die diep onder de oppervlakte van het bewustzijn den rusteloozen mensch naar hier dreef? Welke diepe behoefte zou het anders kunnen zijn dan het verlangen naar wat niet dieper kan zijn, namelijk God?

Dit was de band, die allen bond, niet onderling, maar met het Andere. Een brug van man „tot man", staat in het bruggenbouwerslied. Wie goed leest, leest van den mensch tot God.

„Elke moeilijkheid wijkt voor het vuur van de geest", schreef *Roosevelt*. Politiek, economie, het zijn alle oppervlakte-structuren. De hefboom ter verwijdering van de moeilijkheden moet niet in deze peripherie zijn steunpunt vinden, maar in een diepere laag. Kennis dier oppervlakte is noodig, is absolute voorwaarde, maar de psychische kracht moet geworteld zijn in een diepere sfeer. En wie de diepte ingaat, ontmoet allereerste zijn eigen *ik*. Onder de oppervlakte van het bewustzijn ligt het individueele onderbewustzijn en daaronder het collectieve (Jung). De weg gaat dus door dat individueele onderbewustzijn; de mensch moet zelf tot inkeer komen.

Een oud probleem.

Het vraagstuk is niet nieuw, het is zoo oud als de tijden. Maar eens is de wereld geschapen. Eéns vond een wonder plaats, zoo groot, zoo onmetelijk, zoo schoon, dat elke benadering onmogelijk schijnt. Het was niet het eenige wonder, want ook Jezus Christus was een wonder. Slechts een wonder kan ons redden een val in een peillooze diepte. Het is alsof de experimenteerende Schepper denkt: Nu is het mij genoeg! Ik schiep den mensch om te zien, hoe hij zich zou gedragen, hoe hij Mij op zijn eigen wijze zou openbaren. Eeuwen gaf ik hem de tijd. Nu is het Mij genoeg. Hij kieze de weg tot Mij of ik zal hem met het vuur des hemels vernietigen en tot stof zal hij wederkeeren. Want de mensch bestaat uit Mij en door Mij en hij zal uit vrije wil tot Mij keeren, als de verloren Zoon.

Dit lijkt mij de boodschap, die Utrecht heeft gebracht. Een boodschap tot de massa, en tot Nederland in het bijzonder. God riep Buchman naar ons land. Ook van andere zijden, beweert men, dat ons land uitverkoren is tot de hoogste eer, die een volk te beurt kan vallen. Dit stemt niet tot trots, maar legt een zware verantwoordelijkheid op ons, Nederlanders. Wij hebben een hooge traditie van humanisme. Een grootscher voortzetting van deze is niet denkbaar.

Het is de doorbraak van het *kosmische humanisme*, gelijk *Dr. Paul Dietz* het zoo schoon formuleerde in de bundel opstellen „Eenheid en opgang". Daarin schrijft hij: „Wat wij noodig hebben is, van uit het humanistisch levensgevoel zelf, niet met verloochening, maar met behoud der individualiteitswaarde, opnieuw verband te zoeken met, door te dringen tot het kosmisch levensgevoel der oereenheid, om ons daarmede te verzadigen.

Alleen een *kosmisch humanisme* kan ons deze gezochte synthese brengen. En daaronder valt te verstaan: het streven van den menschengeest en wel den individueelen menschengeest, van de peripherie weg en naar het centrum toe te denken, hem wezenseenheid toe te kennen met het Mysterium magnum". (p. 129)

Zoo is het ontstaan van een *super*-structuur van de massa mogelijk. Tot dusverre leefden wij in de waan, dat elke massa-structuur noodzakelijkerwijze een *infra*-structuur moest zijn. En deze waan was werkelijkheid, want wij leefden in en met die werkelijkheid. Hier en daar ontstonden reeds synthetische kernen. Zooals in een verzadigde oplossing een enkel kristal tot een algemeene uitkristallisatie voert, zoo ontstaat in onze tot het uiterste met spanningen verzadigde samenleving met een enorme snelheid uit hetzelfde moederloog een neerslag van vormen van individuen en groepen in afzonderlijke existenties, maar niettemin gevormd uit dezelfde kosmische substantie in eenzelfde proces binnen eenzelfde tijdsfragment en daardoor een eenheid in de veelheid.

Uit de Tijdschriften.

Ndl. Tijdschrift voor Geneeskunde. Maart 1937. *Dr. B. van Tricht:* Wetenschappelijk Occultisme (uitvoerige bespreking van Moser: „Okkultismus, Täuschungen und Tatsachen).

The Journal of Parapsychologie. A scientific Quarterly dealing with telepathy, clairvoyance etc., uitgegeven door *Prof. Mc. Dougall* en *Prof. Rhine*, Duke University Durham, N. C. Maart 1937, 1e jaargang *Dr. J. G. Pratt*, Clairvoyant Blind Matching; *Adams:* Bender on Extra-Sensory and Sensory Formperception; *Warner en Raible:* Telepathy in the Psychophysical Laboratory, etc.

Revue Metapsychique. Mars-Avril 1937: *Osty:* Séances de connaissance extra-sensorielle en public; dez. Ne cultivez pas la fausse mediumité sincuère. Il y a danger.

Tijdschrift voor Parapsychologie. Mei 1937. *J. J. Poortman*: Over eenige min of meer occulte motieven in de wereldliteratuur; *Dr. M. Litaert Peerbolte*, Een telepathische Droom; *Dr. W. H. C. Tenhaeff*, Kwakzalverij en Occultisme.

Analoge Symboliek en Symbolische Analogie

door Thole Beishuizen

De wereldliteratuur is zeer rijk aan werken, waarin de regeneratie van de menschenziel, haar redding uit de troebelen en de verblinding van het stof-leven, verhaald worden. In onzen tijd begint een streven op te komen, naar de regeneratieve elementen in die wereldliteratuur te vorschen, en deze elementen aan het licht te heffen; want de menschheid is genaderd tot een crisispunt van verduistering. Dit probleem echter is zoo groot en veelomvattend, dat duizenden individuen zich op tientallen manieren moeten aaneensluiten, om gezamenlijk de opgave van te voren te overwegen. Al dit preliminaire werk der nieuwe godsdiensten en nieuwe stroomingen in geestelijk leven, wetenschap, kunst, philosophie, heeft echter één doel: de regeneratie van de menschenziel. Daarom alleen reeds moet het door steeds grootere aantallen individuen worden ingezien dat de onoverschrijdbare grenzen en muren, die nog in het geestelijk streven bestaan, dwaasheid zijn.

Dit blijkt alleen reeds uit het verschijnsel van de gelijkbeduidendheid der beelden in de dichterlijke werken van de Oudheid. Deze gelijkbeduidendheid of Analogie is niet een toevallige omstandigheid, zoodat op een willekeurige wijze het eene beeld op het andere gelijkt, en men daaraan verder geen beteekenis behoeft te hechten. De Analogie der dichtbeelden in de werken van de Oudheid is een dwingende wet, een exact beginsel, dat, om zijn strikte logica en zijn geweldig belang voor ons te verhullen, schuilgaat achter een oneindige veelvuldigheid van vormen. Het is hiermede als met een persoon van werkelijk gewicht, d. w. z. bijvoorbeeld een koning in waarachtigen zin. In den tijd van hoogen bloei der Egyptische cultuur, vertoonden de koningen zich niet. Zij gingen schuil achter veelvuldige soorten muren. Vertoonden zij zich, zoo waren zij met gevolg omgeven, en met pronk bedekt. Het voorbijgaan van een koning in de straten eener Egyptische stad moet geweest zijn als de verschijning van het bliksemlicht in alle majestueuze intensiteit waarmede een dergelijke flits zich kan openbaren. Als hemelvuur. De koning was de belichamer van een geestelijk principe. Hij was omhangen met attributen: diademen, snoeren, ringen; hij werd voor het volk verborgen gehouden door een haag van hovelingen en door groote bejuweelde waaiers, die om zijn draagtroon wuifden als de vleugelen van een seraph. De koning was een zoon van Ra, van de opperste Godheid.

Zooals de Faraonen van Egypte nu schuilgingen voor profane oogen, zóó en nog des te meer, verschuilt zich in de wereldliteratuur het oer-samenbindende Principe der analogie achter de veelvuldige vormen der symboliek, voor het profaan verstand. Dit is het verstand, dat alle heerlijkheid en deugd van dit groote geestelijke Principe nog niet kan bevatten. En de principen en wetten, waaraan het dichten in de Oudheid gehoorzaamde, waren zoodanig dat zij zich gemakkelijk nu eens in den eenen, dan weer in den anderen vorm vermomden, ja, dat krachtens het zijn zelf dezer principen en wetten duizenden symbolische vormen onmiddellijk ter beschikking waren. Het zou te ver voeren, wilde men zulke principen en wetten hier nader gaan omschrijven. Wij willen ons bezighouden met de analogie van de symboliek, en de symboliek der analogie. Om daardoor aan te toonen dat de grenzen en muren, die nog in het geestelijk streven bestaan, dwaasheid zijn.

Wat bedoelen wij eigenlijk met wereldliteratuur, die rijk is aan werken met een regeneratieve beteekenis? Louter en uitsluitend de oude, de esoterische, de symbolische, godsdienst-wijsgeerige. Deze alleen heeft een regeneratieve beteekenis. Feitelijk is alle overige overbodig. En esoterisch, symbolisch, wijsgeerig waren bijvoorbeeld de Râmayana, de Mahabharata, de Veden en Upanishaden der Indiërs; de Zend-Avesta der Arische Iraniërs, de oude Indische sprokenverzameling Pantschatantra, moeder van alle Europeesche sprookjes nagenoeg; de Iliade, Odyssee en overige anonieme mythologie der Grieken; het epos Gilgamesch der Assyriërs, evenals hun Boek Henoch; het zg. Doodenboek van Egypte, de Edda's der oude IJslanders. Hiermee hebben wij het voornaamste genoemd, wanneer wij den Bijbel niet vergeten. Deze moederwerken der literatuur zijn de verheven oer-modellen geweest, waarnaar alle latere literaturen gecopieerd werden, omdat in deze moederliteratuur alle latere beginselen, ideeën en vormen al vervat zijn geweest. Volgens onze bescheiden (of zeer onbescheiden) meening zou de literatuur van alle tijden slechts dan als literatuur hebben te gelden, wanneer zij werkt volgens de principen, ideeën en vormen vervat in de moederwerken, en anders blijft zij een profaan woordenspel, dat, hoe aesthetisch ook, nooit eeuwigheidswaarde kan bezitten.

Want de moederwerken waren zuivere esoteriek: symboolvormen in onuitputtelijken rijkdom en in strikte analogie. Door de veelheid van de symboliek werd de esoterische eenheid der analogie verhuld. Een voorbeeld. In de Edda's [1]) wordt gesproken van de Wereld-Esch, IJggdrasil, onder dewelke een „lijkenvretende demon", Nidhögr, zich bevindt, wiens vele verwanten, drie geslachten van Wormen of Slangen, aan de wortels knagen. Analoog daaraan is de boom der kennisse des goeds en des kwaads, waarover Genesis III : 1 spreekt, de boom waarmee in één adem genoemd wordt: de slang, de misleider. Analoog hiermee is de Heilige Ceder der Chaldeeën uit het Gilgamesch-epos [2]), bewaakt door Chumbaba, een monster met de horens van een wildstier en de klauwen van een Gier.

De grondgedachte der analogie.

De analogie dezer drie beelden uit drie verschillende werken der moederliterauur zetelt in het feit, dat hun drie beteekenissen één zijn. De Wereld-Esch, de Wereld-Ceder, de Boom der kennisse, het is de innerlijke Ideeënbouw, waarop het heelal berust: de demon Nidhögr, de Slang-Misleider, de Draak met de stierhoorns en de gierklauwen, is de stoffelijke openbaringsvorm van de genoemde Ideeënbouw. En de grondgedachte, het religieus-philosophisch beginsel, hetwelk aan deze soort beelden en analogieën het onwankelbaar fundament verleent, is het beginsel van een Godswezen, dat zich manifesteert als Idee, en als Vorm. Hierbij wordt de vorm als het lagere gezien, de Idee als het hoogere geconcipieerd. Maar deze dualiteit is in de oudheid zeer consequent doorgevoerd. Niet alleen wordt de vorm als het lagere gezien, doch ook als het vijandige, het misleidende; daarom neemt de vorm in abstracto bij de oude dichterphilosophen de figuur aan van de slang. De listige, de lage, de „kromme, stomme, slang" [3]) die Eva verleidt, en de zg. Val des Menschen bewerkt, het oerkwaad, reeds in het Paradijs aanwezig, object van eindelooze disputen tusschen de theologen over het dogma van Gods absolute goedheid, het is in principe niet anders dan de noodzakelijk uit de oer-essentie voortvloeiende oer-scheiding tusschen Idee en Vorm; want zonder Vorm geen Idee, zonder Idee

[1]) Het lied Grimnismâl 31—35; het boek Gylfagimning cap. 16.
[2]) Het Gilgamesch-epos is in het Duitsch in Reclams Univ. Bibl. no. 7235 (vert. Dr. Albert Schott) en in Inselverslag.
[3]) Jesaja XXVII : 1.

geen Vorm, en tot in eeuwigheid zijn zij elkanders broeders en elkanders meest verbitterde vijanden.

Daarom knaagt Nidhögr in de Edda'sche mythologie onder aan de wortels van de Wereld-Esch, met zijn geslacht van slangen; het is alsof de dichter van het Grîmnismâl hiermede heeft willen zeggen dat de idee belichaamd in de boom, tot in eeuwigheid der eeuwigheden vernield zal worden door den haar belagenden, haar inknellenden vorm. En daarvandaan in zoovele symbolische werken, zooal niet in alle symbolische werken: de figuur van den Held, die de slang of den draak doodt „in het einde der tijden, wanneer een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zullen zijn". [4])

De figuur van den held doodt de figuur van den draak. En de universeele beteekenis van dit beeld is deze, dat de figuur van den held de figuur is voor den helderziende, den lezende, den schouwende, die door den vorm heenziet en de Idee aanschouwt; die den Vorm door-steekt en zich aldus een onvergankelijke schat verwerft: het aanschouwen van de eeuwige Idee, de boom des levens. Nu kan men vragen: welke Vorm moet doorschouwd worden om welke Idee te aanschouwen? want er zijn tallooze vormen, en tallooze ideeën. En het eenige antwoord moet luiden: alle vormen doorschouwen om de Eenheid der Idee te aanschouwen. Dus moeten alle vormen hun geheim aan de schouwende prijsgeven: dat zij vele vormen zijn, een figuur der veelheid, voor een eenheid der Idee. En de eenheid der Idee is haar Idee-zijn zelf.

De bindende kracht der analogie.

Overwinning van de dualiteit, het begrijpen, inzien der eenheid, is het principe, dat zich door analoge symboliek en in symbolische analogie tot het uiterste herhaalt in de moederliteratuur der wereld; en wie, in deze moederliteraturen, de dualiteit overwint, de draak of slang doodt aan den voet van de boom des levens.

„Ziet, Ik zal hem geven eenen witten keursteen, en op den keursteen eenen nieuwen naam geschreven, welken niemand kent, dan die hem ontvangt [5])" Uitdrukkelijk, overal waar wij zoeken in de oude wereldliteratuur, vinden wij deze helderziendheid, waarmede de figuur der veelheid of Vorm, doorzien wordt en de Eenheid der Idee daarin geschouwd, als de sleutel tot de gelukzaligheid geprezen, als het Eéne-Noodige geroemd, als de opgave der menschheid geboden. Indien wij dus die eerwaardige stemmen uit de oudheid als autoriteit erkennen, wordt het een noodzaak, dat de grenzen en muren, die nog in het geestelijk streven bestaan en waarover geen binding mogelijk is, als dwaasheid worden ingezien. Want alle preliminaire werk der nieuwe godsdiensten en nieuwe stroomingen in geestelijk leven, wetenschap, kunst, philosophie, heeft slechts één doel: de komst der regeneratie van de menschenziel te bespoedigen. En hiermede zijn wij bij het uitgangspunt van dit artikel terug. Het kan na dit alles niet anders dan vanzelf spreken, dat de analogie der symboliek en de symboliek der analogie in de oer-literatuur overal dezelfde zijn. Niet: op elkander gelijkend, doch dezelfde. De analogie en symboliek in het eene werk zijn dezelfde als in het andere. Men kan dus spreken van een wet van analogie en symboliek, een wet, die in de werken der oer-literatuur heerscht. Of van een principe.

En dit principe verhult zich door de vele vormen van zichzelf. Er zijn zoo ontelbare vormen van symboliek en analogie, dat het principe, de sleutel, daarin verzinkt, en men een enorme denkarbeid schijnt te moeten verrichten om het principe te vinden. Er zijn vormen van symboliek, waarbij de beelden totaal verschillen, en toch volkomen analoog zijn. En de analogie zelve is volkomen symbolisch en verhult haar eigen symboliek. De beteekenis van deze oneindige analogie is: dat zij het denken doordringt van het rhythme der eeuwige herhaling van het eene en zelfde grondmotief in onnoemelijk vele verschillende vormen, die dus alle analoog zijn, anders bezaten zij niet dit grondmotief. En de beteekenis van deze oneindige symboliek is, dat zij het verstand de eenheid in de veelheid uiteindelijk openbaart. Maar in de loop der eeuwen is het verstand ongeduldig geworden, en heeft zich niet meer aan de symboliek willen oefenen. Daardoor vervreemdde het. Daardoor verdroogde de inspiratie, die niet langer op het eeuwig luitspel gespannen is als het gretig oor eener deemoedige creatuur. Maar wat is literatuur of kunst zonder inspiratie?

Het overgroote deel der letteren in de jongste eeuwen voldoet dan ook niet aan de hooge bestemming van literatuur. De degeneratie-verschijnselen dezer letteren hebben zich gaandeweg verscherpt: in onze dagen schrijft men over literaten en niet eens meer over literatuur, terwijl men feitelijk over Ideeën moest schrijven, waarvan de literaten slechts de deemoedige dragers en organen behoorden te zijn.

Maar het feit van een gedegenereerde literatuur hangt ten nauwste samen met alle andere verschijnselen van verval en duisternis, en er zullen dan pas weer geïnspireerden verwacht kunnen worden, wanneer ook op andere gebieden dan dat van de letteren de oer-principen, de universeele wetten, de verheven modellen der waarachtige menschelijkheid toonaangevend worden. Het leven roept om vernieuwing, de mensch hongert naar een weg uit het stof-labyrinth.

[4]) Openbaring XXI : 1.
[5]) Openbaring II : 17.

Uit de tijdschriften.

THE MODERN MYSTIC

In Januari van dit jaar verscheen in Engeland voor het eerst het tijdschrift „The Modern Mystic", dat voor een deel dezelfde artikelen brengt als „Mensch en Kosmos". Merkwaardig symptoom van de tijd!

Uit het voorwoord van de eerste aflevering halen wij het volgende aan:

„The object of the *Modern Mystic* is to explore some of the hundred ways which the Buddha said „Leads tot the One". We are in need of information as tot the actual nature or underlying purpose of the ancient rites of initiation, the initiation not only of the Egyptians, Chinese, Indians, but of those Mystics nearer home—the Druids. We need some idea of the real meaning of the Arthurian and other legends, and some deeper understanding of Merlin and of the nature of the Holy Grail".

Uit de inhoud:

Januari: Rom Landau, Prelude tot Revolution - Wm. Gerhardi, Refleections on the nature of „after life" - Shaw Desmond, You have lived before - W. J. Tucker, Synthesis of astrological history - Robt. E. Dean, The Egyptian Mysteries - Victor Chare, The Gospel according to Freud.

Februari: Cyrill Scott, Occultism, yoga and health - Robert E. Dean, Kabbalah - The traditional lore - Shaw Desmond, What we really know about the next world -.

Maart: Dr. W. J. Stein, Rudolf Steiner's work and work - René Lagier, La France mystique - Dr. Nandor Fodor, Is there evidence for survival?

April—Mei: Alan. W. Watts, The spirit of Asia and modern man - El. C. Merry, Some reflections on the facts and the images of mythology - Shaw Desmond, Some psycho-spiritual aspects of the dream world.

Algemeen Nederlandsch Tijdschrift voor Wijsbegeerte en Psychologie. April 1937: *Dr.R. van Brakell Buys:* De Levensleer in de Advaita-philosophie; *Dr. T. Goedewaagen:* De mythe in de cultuur.

Synthese. Maandblad voor het Geestesleven van onzen tijd, 15 April 1937: *Prof. Richard Müller—Freienfels:* De Drieëenheid der Wereld; *Dr. M. H. J. Schoenmaekers:* Beleving; *Dr. H. Groot:* Beschouwingen over Cosmogonie.

Het Nieuwe Leven. April 1937: *Dr. Paul Dietz:* De geestelijke nood van onzen tijd. Mei 1937: *Wannée:* De tragedie der betrekkelijkheid; *M. de Rouville:* Profetie en Profeten (naar aanleiding van Henry J. *Forman,* The story of Prophecy).

Dr. Gerda Walther in ons land

Onze medewerkster vertelt van haar parapsychische ervaringen op de jaarvergadering van de S.P.R. te Amsterdam.

Er zijn gebeurtenissen, die in een bepaalde streek of stad algemeen de belangstelling opwekken, terwijl men er elders nauwelijks notitie van neemt. Dat was dan ook het geval met een ongeluk, dat eenige jaren geleden plaats vond en waarbij verscheidene menschen om het leven kwamen. Het geschiedde in de tweede helft van het jaar 1934 in de nabijheid van München. Ik kan helaas niet alle bijzonderheden precies aangeven uit redenen van kieschheid, maar men kan er van verzekerd zijn, dat de parapsychologische zijde van dit voorval precies zoo geschilderd zal worden, zooals het in werkelijkheid geschiedde. Het betrof een groep van ongeveer zeven bergbeklimmers, waaronder naar ik meen ook eenige dames, die in September van het genoemde jaar de Schüsselkarspitze (Wetterstein, Beiersche Alpen) wilden beklimmen.

Zij kwamen daarbij niet zoo snel vooruit als ze gewenscht hadden, naar het scheen. Een andere toeristengroep had ze waargenomen. De laatste werd gedwongen in de open lucht te overnachten. Des nachts brak een hevig onweer los, gepaard met een wolkbreuk, die een lawine van steen en gruis deed neerstorten juist door de pas, waar de eerste toeristengroep haar tenten had opgeslagen. Later vond men de lijken met modder bedekt in het dal terug. Het ongeluk werd druk besproken en de kranten te München brachten dagelijks berichten over het reddingswerk. Men verweet vooral den berggids onvoorzichtigheid. Persoonlijk interesseerde ik mij als bergbeklimster natuurlijk ook voor dit ongeluk, hoewel ik geen der slachtoffers kende. Van den gids had ik wel eens foto's in de krant gezien, maar had overigens weinig belangstelling voor den man gekoesterd.

Op den morgen van den tweeden dag na het voorval bevond ik mij in een bijeenkomst van de Christengemeenschap. Plotseling hoorde ik toen ik nog eens nadacht over het ongeluk, met groote duidelijkheid als bij sterke telepatische belevenissen, binnen mij zeggen: „Ik ben geen schurk, ik ben geen schurk! Ik heb het beste gewild, misschien heb ik mij vergist. Dwalen is menschelijk — maar ik ben geen schurk!" Deze woorden waren vergezeld van een aura, die ik herkende doordat ik eens dezelfde aura had opgemerkt bij een foto van dezen man in een uitstalkast. Ik verzekerde hem, dat ik graag bereid was mij verder te orienteeren over het voorval, maar dat dit niet zoo gemakkelijk zou zijn, omdat geen der verongelukten was gered.

Toen begon de dienst der Christengemeenschap en ik verzocht de verschijning van den gids mij op dat oogenblik niet verder lastig te vallen. Toen na een klein uur de dienst geëindigd was, bespeurde ik weer deze krachtige aura. De gids scheen mij de stad in te willen hebben, naar het centrum, om daar meer te weten te komen, naar het scheen (misschien wel om kennis te nemen van de bulletins). Ik liep gejaagd door de straten. Soms was zijn uitstraling zoo sterk, dat ik bang was in trance te vallen. Ik verzocht hem in gedachten dit te voorkomen, omdat ik dan wellicht in een zenuwinrichting zou terecht komen, waarmede hij ook weinig gediend zou zijn. Daarop trok hij zich eenigszins terug. Veel vond ik niet in de stad, ook geen bulletins. Daarop wilde de berggids mij in het huis van de bergwacht hebben, maar ik weigerde beslist, want mijn verschijning zou daar uiterst bevreemdend hebben gewerkt.

Ik ging toen naar een café en las hem alle krantenberichten voor, die ik daar vond. Deze toestand duurde nog ongeveer twee dagen voort, die ik voor een deel doorbracht met het lezen van kranten in café's, daarmee pogende zooveel mogelijk te pakken te krijgen van het nieuws over de verongelukte bergbeklimmers. Het was mij dan vaak alsof de gids daarbij over mijn schouders keek. Ten slotte vond k geen nieuws meer en het aandringen van den gids werd iets minder. Ik zeide hem daarop, dat als hij mij noodig had, hij gerust naar mij toe kon komen en inderdaad had ik vaak het gevoel, dat hij aanwezig was. Ik probeerde hem duidelijk te maken, dat het beter was zich aan te passen aan zijn nieuwe omgeving, dan zich nog steeds te bemoeien met het ongeluk en ik las hem alles voor, wat hem in dit opzicht van nut zou kunnen zijn (bv. Rud. Meyer „Das Schicksal der Toten", „Ward „Gone West" en A. Subaltern in „Spirit-land", Voordrachten van Rudolf Steiner enz.). Ten slotte verloor ik hem uit het gezicht.

Kort na mijn eerste ontmoeting met den berggids vertelde mij een bevriende occultist en astroloog, die te München woont — die den gids evenmin persoonlijk kent — het volgende: Op de morgen na de ongeluksnacht bevond hij zich alleen in zijn werkplaats, toen plotseling de deuren vanzelf open gingen en de geheele groep van zeven verongelukte toeristen als een donkergrijze wolk binnenkwamen. Zij waren zeer ontdaan en beklaagden zich bitter over de andere bergbeklimmers, die ze in de verte hadden gezien en die ze gewenkt hadden, zonder resultaat. Mijn kennis trachtte ze te kalmeeren en hen duidelijk te maken, dat ze het gebeurde maar dienden te vergeten en zich op hun nieuwe leven instellen moesten. Zij schenen hierna iets rustiger te worden, verlieten de werkplaats en de deuren gingen merkwaardigerwijze van zelf weer dicht.

Een tweede manifestatie.

Het is in Beieren gebruikelijk, dat op Allerzielen (2 November) de graven versierd worden. Op deze dag bespeurde ik weer de nabijheid van den berggids in sterke mate. Hij wou een kaars van mij hebben . . . . Nu is het een katholiek gebruik, dat men in dien die tijd kaarsen offert voor de dooden, maar aangezien ik niet katholiek ben, wist ik daar niets van. Bovendien wist ik evenmin, waar zich het graf van den gids bevond. Ik won daarom inlichtingen in bij een katholieke kennis en vernam van haar, dat men voor de gestorvenen een kaars kon aansteken bij een altaar in de kerk. Na lang zoeken (het was feestdag en alle winkels waren gesloten) kon ik eindelijk in de sakristie van de dom — één van de schoonste kerken van München — een gewijde kaars bemachtigen en verzocht den koster deze op een altaar te plaatsen. Zijn vraag op welk altaar, bracht mij in verlegenheid, want ik wist niets af van de verschillende katholieke altaren. De koster stelde toen voor de kaars op het altaar van Maria te plaatsen. Daarop schoot een jubel door mij heen, blijkbaar afkomstig van den gids en ik nam het voorstel van den koster onmiddellijk aan. Later kwam ik te weten, dat de gids ten sterkste met zijn moeder verbonden was. Ik concludeerde uit dit voorval, dat de gids katholiek was geweest, wat later niet juist bleek te zijn. Waarom hij dan toch zooveel waarde hechtte aan het offeren van een kaars is mij tot nu toe niet duidelijk geworden.

Later manifesteerde hij zich door middel van een mij bevriend medium en bedankte daarbij in het bijzonder voor de kaars, waarvan het medium toch weinig kon weten. Ik heb daarom ook later op deze evenals op de dag van het ongeluk in de dom een kaars voor hem en de mede-slachtoffers laten aansteken. In de séance bestond een merk-

waardige tegenstelling tusschen de krachtige woorden en de stram opgerichte houding en de tengere gebrekkige gestalte van het medium, een oude dame namelijk.

In het begin van Januari 1935, toen ik op een ochtend in mijn kamer voor het venster zat te lezen (het was op de vierde verdieping en het venster zag uit op een drukke straat en een plein) merkte ik plotseling een sterk geestelijk licht op, dat mij er toe bracht op te kijken — het was evenwel niet iets, dat van buiten gekomen zou kunnen zijn. In de lichtzee zag ik een oude vrouw — ik zag haar nòch als hallucinatie, nòch als intensieve voorstelling en toch „zag" ik haar op een niet nader te beschrijven wijze. Toen bemerkte ik hoe de berggids vol jubel op haar toe stormde, voor haar knielde en haar handen streelde en ik begreep, dat zij zijn moeder was. Hij scheen haar oneindig veel te vertellen en keek daarbij ook naar mij, maar ik verstond niet, wat hij zeide. Langzamerhand verbleekte de verschijning, maar er trilde nog lang een gevoel van intense vreugde door mij heen.

Alleen begreep ik de beteekenis van dit alles niet. Was het de bedoeling, dat ik een groet aan de moeder van den gids zou moeten overbrengen? Ik had evenwel geen flauw idee, waar de oude dame woonde en wist ook niet hoe ik achter haar adres zou kunnen komen. Ik concentreerde mij daarop op den gids om hem te doen weten, dat ik zijn moeder niet kon vinden. Maar dan kwam steeds weer opnieuw een stroom van vreugde door mij heen, die ik niet verklaren kon, maar ik zocht intusschen verder. Vaak stelde ik mij voor, hoe schoon het zou zijn, als ik zijn moeder gevonden zou hebben en zij mij van hem zou kunnen vertellen. Eens stond ik in zulke gedachten verzonken voor de étalage van een bloemenwinkel. Ieder, die mij kent, weet dat ik een bijzondere voorliefde heb voor alles wat blauw is, terwijl rood mij weinig doet. In de étalage stonden prachtige blauwe bloemen en ik dacht er aan hoe schoon het zou zijn als ik aan de de moeder van den gids een boeket van deze prachtige bloemen zou kunnen brengen, als ik slechts wist waar zij woonde.

De oplossing.

De blauwe bloemen stonden in de rechterhoek van de étalage. Toen werd mijn hoofd plotseling als door een innerlijke drang naar links gedraaid, waar roode tulpen stonden en de berggids gaf mij te kennen, dat deze veel mooier waren, wat mij persoonlijk overigens niet overtuigde. Maar steeds wanneer ik in étalages of op straathoeken enz. zulke tulpen zag, voelde ik, hoe de gids mij met bijzondere vreugde daarop opmerkzaam maakte.

Met groote moeite gelukte het mij ten slotte een in een andere stad wonend familielid van den berggids te ontdekken, waardoor ik in contact kwam met zijn in een ander land wonende zuster. Ik vernam toen, dat zijn moeder anderhalve dag voordat ik het visioen had, gestorven was en niet in München, zoodat ook geen overlijdensadvertentie in de Münchener bladen was verschenen. Wat ik dus gezien had, was zonder twijfel de begroeting van zijn moeder „aan gene zijde", waaraan hij mij wilde doen deelnemen.

De zuster van hem vertelde mij, dat het zeer karakteristiek voor hem was, dat hij de handen van zijn moeder had gestreeld. Op mijn vraag of hij een bijzonder verband met roode tulpen had gehad, deelde de zuster mij mede, dat voor het huis, waarin hij met zijn moeder te zamen woonde, zich een groot bed met roode tulpen bevond. Iedere morgen, voordat hij aan den arbeid ging, liep hij met zijn moeder naar den tuin om te zien of er des nachts wellicht nieuwe bloemen waren open gegaan. Ik had natuurlijk geen vermoeden van deze omstandigheden en men kan ze daarom wellicht als een soort van identiteitsbewijs beschouwen.

Toen ik op 13 April 1937 des namiddags bij een bestuurslid van de Hollandsche S.P.R., was uitgenoodigd thee te komen drinken, trof ik daar het medium *Benedict*. Ik wist van te voren niet, dat deze hier zou zijn en had zijn naam ook nimmer gehoord, terwijl ook hij niet van mijn komst wist. Ik had nauwelijks plaats genomen, toen de heer Benedict mij zei, dat hij een groote man met mij mee was gekomen, die een steen in de hand hield (waarschijnlijk om aan te toonen, dat er door een steenenlawine het leven verloor?) en toen doelde hij op zich en noemde een woord (i. p. v. het juiste woord neem ik een ander als voorbeeld): Bayern — maar niet het land — een letter was anders, niet y, maar i en hij wees op zichzelf: „Baiern", dat ben ik! In werkelijkheid was de verhouding ongeveer zoo, alsof hij Baier in plaats van Bayern of Baiern had geheeten ....

Het Soefisme: vervolg van pag. 11

Westersch vibratiebegrip toepast op de groote vraagstukken van den geest. De natuur, zooals de modernste physica haar beschrijft, ziet hij in het verlengde van het bovenzinnelijke en omgekeerd, hij spreekt over de psychische werkelijkheid in de termen van een natuurkundige. De ziel, het denken, het voelen, voor hem zijn het evenzoovele aanzichten van het universeel trillingsleven der schepping, in laatste instantie, het trillingsleven der Godheid zelf. De gansche cosmos wordt zoo tot een reuzen-klavier van klinkende tonen.

Evenals voor Jacob Boehme „hat es (ook voor Inayat Khan) eine Forma und Gestalt mit den Engeln", d.w.z. de realiteiten, die wij als psychisch kennen en de wezenheden, die verondersteld worden te bestaan in de onzichtbare „golfgebieden" van het heelal, zijn *ruimtelijk*, aan plaats en vorm gebonden, evenals aan een ijler materieel medium. Deze gedachte vinden wij ook bij theosophen en anthroposophen, in het algemeen bij de verschillende stelsels van gnostieke traditie.

Men stuit in de geschriften van Inayat Khan op menige herinnering aan het patristische en scholastische denken. Zoo bv. de Augustinische leer der illuminatie. In de Christelijk philosophie gold nl. de rede, de intelligentie, als licht, en God als de bron van dat licht. God als lichtwerkelijkheid, zij het dan van een hooger orde, is een voorstelling, die wij ook steeds opnieuw bij de mystici aantreffen. In aanmerking genomen de hernieuwde belangstelling, die overal ter wereld aan de scholastiek wordt geschonken, is de wijsheid van Inayat Khan zeker niet „unzeitgemäsz".

Het doel der „openbaring", volgens de Soefi-overlevering is de zelfbewustwording der Absolute Godheid, een gedachte, die sterk aan de Hegelsche formule herinnert. Inayat Khan is als alle mystici pantheïst, maar niet in den zin, dat hij God en natuur restloos gelijk stelt. De natuur is hem slechts een moment in het Goddelijk albestaan, de buitenzijde van de geestelijke werkelijkheid. Het Soefisme handhaaft het geloof in een persoonlijk God, omdat het menschelijk hart daar altijd op terugvalt. Maar die persoonlijkheid geldt bij hem dan toch uiteindelijk als een personificatie van de Goddelijke krachten, die door de wereld (zichtbaar en bovenzichtbaar) hun scheppend en onderhoudend werk verrichten. Het laatste doel voor den mensch en de hoogste realisatie is de identificatie van de individueele ziel met het Universeele Leven. In deze dingen onderscheidt Inayat Khan zich niet van andere mystici; origineel echter is de *vorm*, waarin hij die leeringen heeft gekleed, en de heldere, eenvoudige taal, waarin hij onbegrijpelijke verhoudingen voor de Westerschen geest duidelijk maakt. Een leeraar, een mysticus en een theoloog, dat te samen is Inayat Khan, en aan wie worstelt met het groote waarom des levens, zij geraden niet aan deze „boodschap" voorbij te gaan.

Opgave van enkele geschriften, uit gehouden voordrachten van Inayat Khan samengesteld door het bestuur der internationale Soefi-beweging: De Eenheid van religieuze Idealen - In een Oosterschen Rozentuin - De Mystiek van het Geluid - Karakter en Persoonlijkheid - Gezondheid - Het doel van het Leven - Uitgegeven bij de N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ. E. Kluwer, Deventer.